

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Katedra za standardni jezik

**SLIČNOSTI I RAZLIČITOSTI
U STRUKTURNIM I SADRŽAJNIM
METODOLOŠKIM POLAZIŠTIMA
UDŽBENIKA ZA UČENJE
HRVATSKOGA KAO MATERINSKOGA JEZIKA
I UDŽBENIKA ZA UČENJE HRVATSKOGA KAO INOGA
JEZIKA**

DIPLOMSKI RAD
8 ECTS-a

MENTORICA
prof.dr.sc. Bernardina Petrović

STUDENTICA
Martina Babić

Zagreb, 22. veljače 2016.

SADRŽAJ

1.	UVOD	2
2.	UČENJEJEZIKA	3
2.1.	Učenje standardnoga jezika.....	4
3.	USVAJANJEJEZIKA	5
3.1.	Unos.....	7
4.	UDŽBENIK KAO TEMELJNO NASTAVNO SREDSTVO	8
4.1.	Udžbenik kao tekstna vrsta	9
4.2.	Udžbenici za učenje hrvatskog kao materinskog jezika	10
4.3.	Udžbenici za učenje hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika	11
5.	ANALIZA STRUKTURE UDŽBENIKA PREMA TEKSTNIM NAČELIMA	12
5.1.	Stranica s popisom osnovnih podataka o udžbeniku	14
5.2.	Predgovori.....	16
5.3.	Sadržaj	17
5.4.	Nastavne cjeline (lekcije).....	17
5.5.	Zadatci uz nastavne cjeline	18
5.6.	Rječnik.....	19
5.7.	Kazalo pojmova / pojmovnik	21
5.8.	Sinteza analize.....	22
6.	STRUKTURNA I GRAMATIČKA ANALIZA UDŽBENIKA <i>RAZGOVARAJTE S NAMA!</i>	24
6.1.	Jezične (gramatičke) problematičnosti	25
6.2.	Razgovarajte s nama! B2 – C2.....	27
6.3.	Usvojenost na pojedinim stupnjevima učenja hrvatskoga kao inoga jezika	27
7.	OBRADA PADEŽA U UDŽBENICIMA.....	28
8.	OBRADA PRIDJEVA U UDŽBENICIMA.....	34
9.	SINTEZA ANALIZE UDŽBENIKA.....	36
10.	ZAKLJUČAK	39
11.	LITERATURA	40
11.1.	Izvori.....	40
11.2.	Citirana literatura.....	41
12.	GRAFIČKI PRILOZI.....	43
12.1.	Tablice	43
12.2.	Slike.....	43
13.	SUMMARY.....	44
14.	ŽIVOTOPIS.....	45

1. UVOD

U ovom se diplomskom radu analizira nekoliko recentnih udžbenika za učenje hrvatskoga jezika kao materinskoga i kao stranoga jezika. Prikazuju se sličnosti i razlike u pristupu poučavanja hrvatskoga jezika u osnovnim i srednjim školama te kao stranoga jezika. Također, rad upućuje na neke pogreške u samim udžbenicima, osobito strukturne i jezične. Prije analize, definirat će se pojmovi *učenje jezika* s naglaskom na učenje standardnoga jezika, zatim *usvajanje*, *unos* te *udžbenik*. Rad, osim usporedne analize udžbenika s isticanjem njihovih prednosti i nedostataka, odnosno pogrešaka, prikazuje tekstnu analizu udžbenika prema sedam konstitutivnih načela tekstualnosti koje su ustanovili De Beugrande i Dressler. Tako će se pokušati dokazati *tekstualnost* svim dijelovima udžbenika – stranicama s popisom osnovnih podataka o udžbeniku, predgovorima, sadržajima, nastavnim cjelinama, zadacima koji se nalaze nakon nastavnih cjelina, rječnicima kao posebnim dijelovima udžbenika te kazalima pojmova, odnosno pojmovnicima.

Za analizu su odabrani udžbenici *Volimo hrvatski!* za poučavanje hrvatskoga u petom, šestom, sedmom i osmom razredu osnovne škole, autorica Anđelke Rihtarić, Marine Marijačić te Julijane Levak, zatim udžbenici *Fon-fon* za četiri razreda gimnazije autorice Dragice Dujmović-Markusite Croaticumovi udžbenici *Razgovarajte s nama!* za poučavanje hrvatskoga kao stranoga jezika (za stupnjeve ovladanosti A2 – B1, B1 – B2 te B2 – C1), autorica Marice Čilaš Mikulić, Milvie Gulešić Machiata te Sande Lucije Udier.

Rad je važan jer upućuje na prednosti i nedostatke pojedinih udžbenika, kazuje što je dobro i što bi nastavnici trebali iskoristiti u svome poučavanju te što bi trebalo dodati kako bi poučavanje bilo cjelovitije, jasnije i lakše. Vizija rada bila je promotriti različitost što poučavanja, a što usvajanja jezičnog gradiva za učenike kojima je hrvatski materinski jezik i za učenike koji hrvatski uče kao strani, odnosno ini jezik. Također, upućuje se na važnost promjena onoga što nije dobro, kao što je recimo tradicionalni način poučavanja padeža koji se slijedi u udžbenicima za hrvatski kao materinski jezik, ali od kojeg su se odmaknuli udžbenici za hrvatski kao strani jezik, koji vode više računa o psiholingvističkim načelima ovladavanja jezikom.

Ovaj diplomski rad poslužit će prvenstveno profesorima hrvatskoga jezika, tekstnim lingvistima i učenicima koje uče hrvatski jezik i žele njime što bolje ovladati.

2. UČENJE JEZIKA

Posljednjih nekoliko desetljeća broj istraživanja posvećenih procesu učenja stranih jezika sve više raste. U Hrvatskoj se materinskim, drugim te stranim jezikom najviše bavi Zrinka Jelaska (2005 : 24), koja pod pojmom *materinski jezik* smatra prvi jezik koji čovjek u svojem životu usvaja još kao dijete. Suprotan materinskom jeziku jest *strani jezik* (Jelaska 2005 : 29) kojim se smatra onaj jezik koji se uči u školi ili na posebnim tečajevima u zemlji u kojoj se njime ne služi. Nadalje, to je jezik koji se prototipno uči u neprirodnim situacijama, on se ne usvaja, kako Jelaska navodi, barem ne na početku. Pod pojmom *drugi jezik* Jelaska (2005 : 29) smatra jezik koji u istoj državi uče stanovnici koji su u njoj rođeni i koji su od rođenja kao materinski usvajali (i) jezik različit od glavnoga okolinskoga jezika. Nadređeni pojam drugome i stranome jeziku jest *ini jezik*, navodi Jelaska (2005 : 90). Na engleskom jeziku se područje koje proučava stjecanje inojezičnoga znanja najčešće naziva *second language acquisition*, ali se vrlo često govori i *second language learning*. Prvi se naziv često prevodi kao usvajanje drugoga jezika. Drugi se često prevodi kao učenje drugoga jezika, koje je uglavnom povezano s nastavom pa se zove i poučavanje i učenje drugoga jezika.

Nakon razlučivanja razlika između materinskog i stranog, drugoga te inoga jezika, potrebno je definirati *ovladavanje jezikom*. To je složena pojava utemeljena na spoznajnim i jezičnim procesima, na koju utječu jezični, društveni i psihološki čimbenici (Jelaska 2005 : 88). *Ovladavanje* je nadređeni pojam koji uključuje *usvajanje* i *učenje* jezika. Usvajanje materinskoga jezika brže je i uspješnije od usvajanja stranoga jezika jer se usvaja relativno nesvjesno još u dječjoj dobi, prikupljamo podatke kojima smo okruženi, usvajamo jezik koji se govori u našem okruženju. Za razliku od usvajanja, koje je u prototipnome slučaju spontano, u prirodnoj sredini jezici se uče svjesno, uglavnom na posebnim tečajevima ili u školi. Ovladavanje jezikom, kao i svakim drugim sadržajem koji osoba pokušava usvojiti, pretpostavlja podređivanje određenim pravilima. Da bi netko naučio novi jezik, mora ovladati svim njegovim razinama, mora naučiti riječi s njihovim značenjima i uporabnim vrijednostima – leksikološka pravila, mora znati kako se riječi spajaju s drugima i mijenjaju u rečenicama – sintaktičke zakonitosti, mora znati točno izgovoriti sve glasove i njihove spojeve, naglaske, intonacije itd. – morfonološka pravila. Ipak, istraživanja pokazuju da za uspješno ovladavanje stranim jezikom nije zaslužno samo doslovno poštivanje pravila, već postoje različite varijable koje svakodnevno djeluju na našu sposobnost pamćenja i interakcije. Takva su istraživanja provodili Zoltán Dörnyei (1995), Allison Mackey (1999) i Manuela Karlak (2013).

2.1.UČENJE STANDARDNOGA JEZIKA

Učenje svakoga standardnoga idioma, koji se obično zove *standardnim jezikom*, može se usporediti s učenjem drugoga jezika, navodi Jelaska (2005 : 105). To je zato što svi govorimo nekim narječjem i svjesno moramo naučiti standard, odnosno, moramo naučiti razlike između standardnog idioma i svog vlastitog govora. Standardni je jezik naddijalektni, nadregionalni i nadnacionalni idiom, a njegovo poznavanje omogućuje komunikaciju među govornicima jedne jezične zajednice, bez obzira na njihovu prostornu udaljenost ili dijalektnu pripadnost. Standardni je jezik jezik službene uporabe, kodificiran je gramatikama, rječnicima i pravopisima te se uči u školi. Naglasak će biti stavljen na posljednju odrednicu, *uči se u školi*. Kao što strani jezik učimo, tako je potrebno naučiti i standardni jezik. Ono za čime će prvo učenik nekog jezika posegnuti, bit će udžbenik. Udžbenik je osnovno nastavno sredstvo koje će učeniku pomoći pri učenju jer su u njemu izdvojena najvažnija gramatička i pravopisna pravila te rječničke definicije. Također, prednost udžbenika nad gramatikom, rječnicima ili pravopisom jesu primjeri koji se navode uz svaku definiciju ili pravilo, a koji znatno olakšavaju učenje, odnosno usvajanje gradiva.

Ipak, postoje razlike u učenju standardnoga jezika i stranoga jezika. Današnja djeca sustavno usvajaju standardni idiom jer su mu dugi niz godina izravno izloženi zbog dostupnosti javnih medija, slikovnica i slično. Standardni jezik nikomu nije materinski jezik pa su svi njegovi govornici načelno u istome položaju. S druge pak strane, strani je jezik uvijek nekome materinski pa u razgovoru s izvornim govornikom stranac nije u istome položaju.

3. USVAJANJE JEZIKA

Učenje je svjesno ovladavanje i uvježbavanje, usredotočenost na gramatičke strukture i uključenost metajezičnih znanja, dok je usvajanje jezika nesvjesno ovladavanje i spontana uporaba jezika u prirodnim situacijama, u okolini koja se njime služi, te usredotočenost na sporazumijevanje i slično, navodi Jelaska (2005 : 107).

Jezik je prirodna i promjenjiva tvorevina svojstvena i urođena svakom čovjeku, a usvaja se u društvu koje se sastoji upravo od pojedinaca koji se razlikuju jedan od drugoga. Osnovna je svrha učenja jezika potreba za komunikacijom i izmjenjivanje određenog sadržaja s drugim osobama što samo po sebi podrazumijeva uključenost u društveni kontekst. U kontekstu učenja stranoga jezika tom društvenom sredinom smatra se skupina u kojoj pojedinac uči jezik. Znači da osoba uči jezik okružena pojedincima koji o dotičnom jeziku imaju različita razmišljanja, stavove ili ih jednostavno dijeli dobna razlika koja u velikoj mjeri utječe na uspješnost procesa usvajanja. Zaključak je da o svakom pojedincu ovisi koliko će brzo i kvalitetno usvojiti strani jezik. Jelaska (2005 : 108) navodi nekoliko čimbenika koji utječu na učenje stranog jezika: spoznajna obilježja, osjećajna obilježja i osobnost učenika, a pojmove je preuzela od Johnsona i Johnsona (1998) koji se koriste nešto drugačijim nazivljem – *kognitivnim* i *afektivnim* obilježjima.

Sva ta obilježja, odnosno čimbenici čine skup takozvanih *individualnih razlika*¹ koje utječu na proces usvajanja jezika. Tim se razlikama mora posvetiti pažnja jer je uspješnost ovladavanja jezikom u proporcionalnom odnosu sa zadovoljavanjem potreba koje nameću upravo ti čimbenici. Svaki je učenik individua koja jezik usvaja na sebi imanentan način te zanemarivanje njegovih osobnih potreba u korist veće grupe u većini slučajeva uzrokuje više poteškoća nego koristi.

Najvažnija spoznajna ili kognitivna obilježja jesu inteligencija, darovitost, pamćenje i strategije učenja, odnosno načini na koje učenik stranog jezika pokušava na što lakši način shvatiti i zadržati, odnosno usvojiti podatke. Osjećajna ili afektivna obilježja obuhvaćala bi relevantne emocionalne karakteristike učenika, kao što su motivacija za učenje jezika, stav učenika prema jeziku koji želi naučiti te strah od jezika. Treći čimbenik – osobnost učenika, kao što je rečeno i samim nazivom, obuhvaća pojedinčevu introvertnost ili ekstrovertnost,

---

¹ Pojam *individualnih razlika* (eng. *individual differences*) uvodi Robert Gardner.

samouvjerenost, prihvaćanje i razumijevanje dvosmislenosti, nadgledanje vlastitog ponašanja i sl. Dakle, sve ono što ga određuje kao osobu, kao pojedinca.

Jelena Mihaljević Djigunović bavi se modelima učenja drugoga jezika. Najveću važnost pridaje Gardnerovu socioedukacijskom modelu usvajanja drugoga jezika. Ono što ovaj model izdvaja i razlikuje od ostalih modela učenja, kao što su na primjer Krashenov model monitora, Carrollov model svjesnog potkrepljenja, strateški model Ellen Bialystok ili Lambertov sociopsihološki model, jest mogućnost da se empirijski testira – njegove se glavne varijable daju operacionalno definirati i mjeriti. Taj se model sastoji od četiriju glavnih dijelova: prethodnih faktora, individualnih razlika, konteksta u kojem se jezik usvaja i rezultata učenja, navodi Jelena Mihaljević Djigunović (1998 : 11). Sociokulturna sredina određuje stupanj u kojem će kognitivne i afektivne varijable utjecati na učenje jezika. Dob i spol učenika najvažniji su biološki prethodni faktori, kao i ranija iskustva u učenju jezika.

Gardner (1988, cit. pr. Mihaljević Djigunović 1998 : 13) smatra da svi elementi socioedukacijskog modela, osim stavova, izravno utječu na proces učenja u formalnim uvjetima učenja. Stavovi itekako utječu na proces učenja jer su usko povezani sa samom motivacijom – ako je stav negativan, motivacija je relativno niska ili je uopće nema, a ukoliko učenik ima pozitivan stav, pronaći će i motivaciju za učenje koja je ključna za brže i lakše učenje, odnosno usvajanje jezika.

3.1.UNOS

Da bi do usvajanja stranoga, odnosno drugoga, jezika došlo, osoba mora biti izložena tome jeziku, navodi Cvikić (2007 : 100). Ne smije se zanemariti važnost usvajanja jezika koje se zbiva na nesvjesnom principu. U akademskoj sredini usvajanje se događa u svakom dijelu sata, a svaka informacija, bila ona ponuđena namjerno ili je proizašla indirektno iz neke druge, vrlo vjerojatno završit će pohranjena u našoj svijesti ili podsvijesti.

Kako bi se analizirala nečija motivacija za učenje stranog jezika, važno je obratiti pažnju na sam pojam i definiciju *unosa*² (engl. *input*). Reinders (2012 : 15) zaključuje da je *unos* potreban da se jezik usvoji, potkrjepljujući svoju tvrdnju s nekoliko definicija poput one Sharwooda Smitha koji ga imenuje skupom informacija koje je moguće procesirati, a korisniku je postao dostupan namjerno ili slučajno. U tom kontekstu naglašena je važnost procesiranja tog *unosa*, bez čega se ne može očekivati njegovo zadržavanje u dugoročnom pamćenju. Druga definicija koju donosi jest ona Satoa i Jacobsa, koja tvrdi da je *unos* svaka informacija na koju korisnik obraća pozornost. Spomenute dvije definicije razlikuju se u pogledu načina usvajanja jer druga definicija implicira namjernu osviještenost, što podrazumijeva fokus na korisnika jezika, dok prva ne uključuje korisnika već samo informaciju.

Lidija Cvikić (2007 : 100) odlučuje se za definiciju Richardsa i suradnika koji *unos* definiraju kao jezik koji osoba sluša ili prima i iz kojega može učiti, a kada ga usvoji, može ga iskoristiti u vlastitoj govornoj proizvodnji. Uzmu li se u obzir sve ponuđene definicije, može se zaključiti da je *unos* svaka informacija koja nam je ponuđena, koju usvajamo te ju kasnije koristimo.

---

²Hrvatske nazive za engleske termine v. u Cvikić (2007).

4. UDŽBENIK KAO TEMELJNO NASTAVNO SREDSTVO U POUČAVANJU JEZIKA

Prije same analize sličnosti i različitosti te usporedbe udžbenika za učenje hrvatskog kao materinskog, odnosno hrvatskog kao stranog jezika, potrebno je krenuti od definicije pojma *udžbenik*.

U Anićeve rječniku (2003 : 1649) udžbenik se definira kao školska, gimnazijska ili fakultetska knjiga iz koje se uči nastavni predmet.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa navodi da je udžbenik za osnovnu i srednju školu nastavno sredstvo namijenjeno višegodišnjoj uporabi, usklađeno s Udžbeničkim standardom, koje se objavljuje u obliku knjige, a može imati i drugu vrstu i oblik ako je tako propisano Udžbeničkim standardom, a služi učenicima kao jedan od izvora znanja za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva utvrđenih nacionalnim i predmetnim kurikulumom.³

U Zakonu o udžbenicima za osnovnu i srednju školu⁴ u 2. točki 2. članka navedeno je da je udžbenik „nastavno sredstvo namijenjeno višegodišnjoj uporabi, usklađeno s Udžbeničkim standardom, koje se objavljuje u obliku knjige, a može imati i drugu vrstu i oblik ako je tako propisano Udžbeničkim standardom, a služi učenicima kao jedan od izvora znanja za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva utvrđenih nacionalnim i predmetnim kurikulumom.“

Prve dvije definicije polaze od najvažnije ključne riječi – *učenja*. U trećoj se definiciji ističe da udžbenici služe učenicima kao izvori znanja za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva. Takvo bi se određenje moglo poistovjetiti s *učenjem*, jer proces usvajanja nekih znanja jest *učenje*. Može se zaključiti da su udžbenici prvenstveno sredstvo namijenjeno učenju, u ovome slučaju hrvatskoga jezika. Opće je poznato da je tržište zasićeno mnogobrojnim udžbenicima koji bi trebali poslužiti učenicima da na što lakši, jednostavniji i brži način ovladaju hrvatskim jezikom. Nekada su udžbenici bili vizualno jednostavniji, a posljednjih nekoliko godina postaju sve šareniji, prvenstvo se ne daje samome tekstu nastavne cjeline, već kontekstu. Jedan od važnijih zadataka ovoga rada jest odgovoriti na pitanje koji se dijelovi udžbenika mogu definirati kao tekstne vrste, odnosno što se sve podrazumijeva pod pojmom *tekst*.

---

³<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2354>, 26.10.2015.

⁴*Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu*, Narodne Novine, 27/2010.

4.1.UDŽBENIK KAO TEKSTNA VRSTA

Tekstna je lingvistika lingvistička disciplina koja se bavi tekstem kao osnovnom jedinicom ispitivanja te istražuje njegovu tekstualnost. Zadaće su tekstne lingvistike odrediti što pripada tekstu, što čini strukturu teksta i koja njegova upotreba i svrha. Također, tekstna lingvistika teži karakteriziranju različitih vrsta tekstova s različitim tekstnim funkcijama.

Upitno je mogu li se sve pisane tvorevine nazivati tekstem, odnosno mogu li se pripisati nekoj tekstnoj vrsti – jedinici koja povezuje kognitivne, komunikacijske i djelatne aspekte i oblik je socijalne prakse (Ivanetić 2003 : 4).

John Searle (1979) iznio je klasifikaciju tekstnih vrsta, podijelivši ih na asertive, direktive, komisive, ekspresive i deklarative. Nada Ivanetić (2003) preuzela je Searleovu podjelu i prema njoj se iznosi analiza. Asertivi su tekstne vrste čija je ilokucijska namjera iskazati kako stvari stoje. Njihova je glavna funkcija izvršiti utjecaj na primatelja informacijama o izvanjezičnoj stvarnosti. Podvrste su asertiva informativi, eksplicitivi, orijentiri i animativi. Direktivi su tekstne vrste za koje je karakteristično da navode na radnju ili na preuzimanje stava, a funkcija im je reći recipijentu da nešto učini ili ga savjetovati. Komisivi su tekstna vrsta čija je namjera obvezati eminenta na radnju. Ekspresivi su, kao što im samo ime kaže, tekstne vrste kojima se izražava stav prema nekome ili nečemu, dok su deklarativi tekstne vrste kojima se dokazuje ili regulira status.

Udžbenik pripada asertivima jer iznosi činjenice o nekoj znanosti ili predmetu, obavještava o vanjskom, izvanjezičnom svijetu. Udžbenici su osnovno nastavno sredstvo koje pomaže primateljima – učenicima da na što jednostavniji i transparentniji način prime informacije o nastavnom području. Pomoću udžbenika se sažeto prenose činjenice, odnosno informacije, a upravo je to namjera asertiva. Promatramo li podvrste asertiva, udžbenik pripada eksplicitivima jer izriče kakvo je stanje u izvanjezičnoj stvarnosti s ciljem da se primatelju opiše ili predoči stanje stvari.

Iako udžbenik kao cjelina pripada asertivima, odnosno eksplicitivima, sastoji se od nekoliko različitih vrsta tekstova koji svaki za sebe čine cjelinu i pripadaju posebnoj podvrsti asertiva. Budući da udžbenik nije isključivo prozni tekst, nego su tekstovima dodani popratni sadržaji poput tablica, rječnika, sadržaja, stranice s popisom osnovnih podataka o udžbeniku i slično, potrebno ih je odvojeno, samostalno analizirati.

4.2.UDŽBENICI ZA UČENJE HRVATSKOG KAO MATERINSKOG JEZIKA

Tržište je zasićeno udžbenicima za učenje hrvatskoga jezika, a na samom je nastavniku da procijeni i odluči koji je udžbenik najbolji ili najprikladniji za njegove učenike, odnosno koji će udžbenik njemu kao nastavniku poslužiti kao najbolje sredstvo prijenosa podataka učenicima. Nažalost, mnogi nastavnici udžbenike biraju prema pogrešnim načelima jer nakladnici koriste sva sredstva kako bi pospješili prodaju svoga udžbenika i time se više pozicionirali. U proteklih nekoliko godina jača tržišna borba nakladnika i autora za prestiž nad udžbenicima. Svaki nakladnik želi u svojoj nakladi imati što više udžbeničkih naslova pa je nerijedak slučaj da se potpuno isto obrađene cjeline s istim polaznim tekstovima nađu u dvama ili trima različitim udžbenicima, samo pod drugim naslovom i drugačije grafičke obrade. Svi se žele okušati u pisanju udžbenika pa umjesto da naprave potpuni odmak i osmisle nove metodološke pristupe i sadržajno izmijene udžbenike, preuzimaju gradivo, obrade lekcija i slično već postojećih udžbenika i stvaraju „novi“. Također, sadržaj i obrada cjelina u nekim se udžbenicima nije godinama promijenila, mijenjaju se dizajn i naslovi, a takav se udžbenik predstavlja kao novitet. Svi teže modernosti i aktualnosti, svake godine žele predstaviti nešto inovativno pa često zaborave svrhu i zadaću udžbenika. Vizualno privlačan udžbenik ne mora nužno biti kvalitetan. S druge pak strane, ako je nešto dobro, nema potrebe za promjenom.

Već u osnovnoškolskom obrazovanju nastavniku se na izbor nudi pregršt raznolikih udžbenika mnogobrojnih izdavača. Tako Školska knjiga nudi *Kocku vedrine* Franić-Glamuzine i suradnika te *Hrvatski jezik* skupine autora Bagić, Motik, Katalinić, Rimac; Ljevak nudi udžbenik *Krijesnica* autora Bežen, Jukić, Kovač; Profil ima tri jezična udžbenika: *Volimo hrvatski* autorica Anđelke Rihtarić i Marine Marijačić, *Riječi hrvatske* skupine autorica Družijanić Hajdarević, Lugarić, Romić, Sykora Nagyte, *Hrvatski ja volim* skupine autorica Ferenčić, Rihtarić, Bulić, Dujić, Miloloža. Alfa nudi udžbenike *Govori hrvatski* autorica Vlatke Bišćan, Vesne Dresto i Sanje Miloloža. Ovo je popis aktualnih udžbenika, no u proteklih deset godina izmijenio se poveći broj udžbenika. Gotovo svake godine na tržište je postavljen neki novi udžbenik svakog pojedinog nakladnika.

Na tržištu su dva gimnazijska udžbenika – Profilov *Fon-fon* autorica Dragice Dujmović Markusi i Terezije Pavić-Pezer i udžbenik Marine Čubrić *Učimo hrvatski jezik* izdavačke kuće „Školska knjiga“. To je itekako manji broj od broja osnovnoškolskih udžbenika. Ipak, nejasno je zašto udžbenik *Fon-fon* nema konkurencije, nego je sadržajno i metodički gotovo

nepromijenjen na tržištu od 2003. godine, a mnogo je problematičnosti u njegovoj sadržajnoj i grafičkoj izvedbi. Za razliku od gimnazija, strukovnim se školama, kao i osnovnim, nudi velik broj udžbenika pa nastavnici imaju teži zadatak odabrati „onaj pravi“. Svakako bi trebalo smanjiti broj udžbenika u ponudi, trebalo bi angažirati MZOŠ i sveučilišne profesore da pronađu dva recentna udžbenika za svaki razred ili da stručnjaci zajedno napišu nove udžbenike. Također, svaki bi novi udžbenik koji se želi postaviti na tržište trebao proći detaljnu provjeru sadržajnih noviteta, odnosno trebalo bi pregledavati nudi li uistinu nešto novo ili se radi o još jednom prepisanom udžbeniku s nekim grafičkim doradama.

4.3.UDŽBENICI ZA UČENJE HRVATSKOGA KAO INOGA JEZIKA

Danas se na tržištu može naći nekoliko udžbenika namijenjenih učenju hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika. Neki su od njih *Razgovarajte s nama!* triju autorica Marice Čilaš Mikulić, Milvie Gulešić Machate i Sande Lucije Udier, zatim udžbenici *Dobro došli* autorice Jasne Barešić, *Učimo hrvatski* autorica Vesne Kosovac i Vide Lukić te udžbenik *Učimo hrvatski* Škole za strane jezike Vodnikova autora Vide Lukić, Višnje Kostrenčić i Miljenka Kovačiceka.

Nekoliko je udžbenika namijenjeno govornicima engleskog govornog područja koji žele steći osnove hrvatskoga jezika. Neki od njih su *Elementary Croatian*, Vinka Grubišića, zatim *Croatian Through Conversation* Mladena Engelsfelda, *Colloquial Croatian & Serbian* Celie Hawkesworth te *Teach Yourself Croatian* Davida Norrisa.

U osnovi se svi navedeni udžbenici razlikuju po tome jesu li ih napisali izvorni govornici hrvatskoga jezika ili inozemni kroatisti te prema tome kojim su korisnicima namijenjeni, navodi Lidija Cvikić (2005 : 219). Nadalje, Cvikić ističe kako su česta gramatička objašnjenja unutar lekcija ili kao dodatak na kraju udžbenika. Također, udžbenici su često popraćeni zvukovnim zapisima na CD-ima. Tako je i s udžbenicima *Razgovarajte s nama!* koje ćemo koristiti u našoj analizi. U njima također postoji gramatički dio koji je izdvojen nakon lekcije, a u kojemu se više-manje pregledno mogu iščitati najvažnija pravila s primjerima.

5. ANALIZA STRUKTURE UDŽBENIKA PREMA TEKSTNIM NAČELIMA

Svaka tekstna vrsta mora zadovoljiti određene kriterije da se uopće može smatrati tekstom. Prema De Beugrandeu i Dressleru (2010 : 24) konstitutivna tekstna načela su standardi tekstualnosti koji određuju i proizvode oblik ponašanja koji nazivamo komunikacijom tekstom, a ona se prekida ako se ti kriteriji dokinut. Sedam je standarda tekstualnosti: kohezivnost, koherentnost, intencionalnost, prihvatljivost, informativnost, situativnost i intertekstualnost. Na tekst su usmjerena samo prva dva načela – kohezivnost i koherentnost, dok je preostalih pet usmjereno na sudionike komunikacijskog procesa.

Kohezivnost se odnosi na način na koji su povezane sastavnice površinske strukture, tj. riječi onako kako ih doista čujemo ili vidimo (De Beugrande, Dressler 2010 : 14). Ona predstavlja sintaktičku povezanost riječi u sintagme, a prepoznaje se u odnosima među iskazima unutar teksta. Kohezivnu vezu čine dva međusobno ovisna elementa od kojih jedan uvijek podrazumijeva drugi. Najčešća kohezivna sredstva su eksplicitno i implicitno ponavljanje izraza, izostavljanje, glagolsko vrijeme i način, konektori i intonacija (u govoru). Kohezivnost se stoga odnosi na površinsku strukturu teksta.

Koherentnost je logičko-semantička povezanost među tekstnim elementima, to je smislenost teksta, a odnosi se na funkcije teksta koje su međusobno dostupne i relevantne (De Beugrande, Dressler 2010 : 16). Koherentnost je dubinska struktura teksta. Koherentna sredstva su različita znanja, primjerice: statički podaci o nekom konceptu i znanja o stereotipnom odvijanju radnji, kauzalnost, temporalnost, izotopija, tema teksta i drugi.

Intencionalnost je pošiljateljeva namjera, odnosno „stav autora teksta“ (De Beugrande, Dressler 2010 : 19). U užem smislu, to je namjera pošiljatelja da proizvede kohezivan i koherentan tekst te spremnost recipijenta da taj tekst prihvati. U širem smislu, to su sva sredstva kojima se pošiljatelji koriste da bi u tekstu ostvarili svoje namjere.

Prihvatljivost se odnosi na recipijenta, na činjenicu da očekuje kohezivan i koherentan tekst koji je za njega koristan ili relevantan, kao što je na primjer stjecanje znanja (De Beugrande, Dressler (2010 : 19).

Peti je kriterij informativnost, pojam pod kojim podrazumijevamo količinu očekivanog, starog i poznatog, naspram neočekivanog, novog i nepoznatog u tekstu, čime se usmjeruje pažnja recipijenta (De Beugrande, Dressler 2010 : 21).

Situativnost čine elementi koji utječu na relevantnost teksta. Odnosi se na čimbenike, elemente koji neki tekst čine relevantnim za komunikacijsku situaciju (De Beugrande, Dressler 2010 : 22).

Sedmi, posljednji kriterij tekstualnosti jest intertekstualnost koja se odnosi na one čimbenike koji uporabu nekoga teksta čine ovisnom o spoznaji ranije prihvaćenih tekstova, odnosno naglašava ovisnost produkcije i recepcije nekog teksta o znanju sudionika komunikacije o drugim tekstovima (De Beugrande, Dressler 2010 : 23).

Analiza tekstova u udžbenicima oslanjala se na tih sedam konstitutivnih načela, a analizirani su Profilozi udžbenici za učenje hrvatskoga jezika u osnovnoj školi, *Volimo hrvatski!*, Profilozi udžbenici hrvatskoga jezika u gimnaziji *Fon-fon* te Croaticumovi udžbenici hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika.

Ovim je odabirom pokriveno učenje hrvatskoga kao materinskog jezika na osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj razini te učenje hrvatskoga kao drugoga ili stranoga jezika. Odabrani udžbenici imaju neke sličnosti, ali i razlike koje primjećujemo već pri prvom prelistavanju. Svi udžbenici imaju stranicu s popisom osnovnih podataka o udžbeniku, sadržaj te tekstove nastavnih cjelina.

Udžbenicima *Volimo hrvatski!* i *Razgovarajte s nama!* zajedničko je što imaju predgovore (uvodne riječi), a *Fon-fon* i *Razgovarajte s nama!* poslije svake cjeline imaju pitanja za ponavljanje i primjenjivanje naučenoga. Udžbenici *Volimo hrvatski!* poslije svake cjeline imaju sažetak naučenoga, podnaslovljen „Ukratko“ te „Zapis za pravopis“ u kojemu su izdvojene problematike iz nastavne cjeline vezane za pravopisna pravila.

Udžbenici *Razgovarajte s nama!*, osim nastavnih cjelina koje se obrađuju sadrže i rječnik te popis frazema i izreka koje se pojavljuju u lekcijama.

5.1.STRANICA S POPISOM OSNOVNIH PODATAKA O UDŽBENIKU

U 10. članku Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu⁵ nalazi se popis podataka koje svaki udžbenik mora sadržavati popis osnovnih podataka o udžbeniku, koji se nalazi na prvoj stranici iza korica.

Riječ je o:

- naslovu i podnaslovu udžbenika i pripadajućega dopunskog nastavnog sredstva i godini uvrštavanja u Popis
- nakladniku udžbenika i pripadajućega dopunskog nastavnog sredstva
- autoru udžbenika i pripadajućega dopunskog nastavnog sredstva
- nastavnom predmetu i programu na koje se udžbenik i pripadajuće dopunsko nastavno sredstvo odnose
- vrsti škole i razredu na koje se udžbenik i pripadajuće dopunsko nastavno sredstvo odnose.

IZDAVAČ
Profil International d.o.o.
Zagreb, Bužanova 20 A

ZA IZDAVAČA
Daniel Žderić

DIREKTORICA IZDAVAŠTVA I RAZVOJA
Ivančica Knapić

UREDNIKA
Marija Odak Zidanić, prof.

RECENZENTI
Snježana Đuretek, prof.
dr. sc. Karol Višinko (jezično izražavanje)

LEKTORICA
Vesna Čondić

ILUSTRACIJE
Pika Vončina

FOTOGRAFIJE
Getty images/Guliver images
Danijel Kolega (str. 7)
Foto Novak Ludbreg (str. 13)
Vjeran Žganec Rogulja (str. 36)
Željko Mužević (str. 73)

LIKOVNO-GRAFIČKI UREDNIK
Mašina d.o.o.

NASLOVNIKA
Aleksandra Mudrović

PRIGLED
Studio Miš

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske
odobrilo je uporabu ovog udžbenika u osnovnoj školi.
Zagreb, siječanj 2014.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i
sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

ISBN 978-953-12-1390-5

1. izdanje, 2014.
Zagreb, Hrvatska

Tisak
Profil

© Sva prava pridržana. Ni jedan dio ovoga udžbenika ne može biti objavljen ili prenet
bez prethodne suglasnosti nakladnika i vlasnika autorskih prava

Slika 1: udžbenika za peti
razred osnovne škole
Volimo hrvatski!

⁵ Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu, Narodne novine, 2/12010.

Stranica s popisom osnovnih podataka o ovom udžbeniku analizirana je kroz sedam De Beugrandeovih i Dresslerovih konstitutivnih načela tekstualnosti, vodeći se pitanjem jesu li Zakonom⁶ propisani podaci na ovakvim stranicama udžbenika tekstna vrsta i mogu li se nazivati tekstem.

Kohezivnost znači sintaktičku povezanost riječi u sintagme, podrazumijeva povezivanje komponenata površinske strukture teksta gramatičkim sredstvima, a u ovome je primjeru ta povezanost minimalna jer se ne radi o rečenicama, nego o imenovanju osoba zaduženih za stvaranje i uređivanje pojedinih dijelova udžbenika, za zaključiti je da podaci na stranicama s osnovnim podacima o udžbeniku ne ispunjavaju načelo kohezivnosti. Popis traženih podataka (ime i prezime autora, naslov i podnaslov, godina i mjesto izdanja te nakladniku) imaju svoj smisao, semantički su povezani pa možemo potvrditi koherentnost. Recipijentu će semantičko značenje navedenih pojmova i pripadajućih vlastitih imena biti potpuno jasno i razumljivo.

Intencionalnost je namjera pošiljatelja da proizvede kohezivan i koherentan tekst te spremnost recipijenta da taj tekst prihvati. Budući da je potvrđena koherentnost podataka na stranici s podacima, ali kohezivnosti nema, mogla bi se dovesti u pitanje i njihova intencionalnost. Ipak, transparentno je da intencionalnost ipak postoji jer je pošiljateljeva namjera pružiti određene podatke o naslovu i autoru udžbenika koji su primatelju važni i koje će primatelj pročitati ispunjena.

Nadalje, može se potvrditi prihvatljivost, informativnost te situativnost podataka na stranici s popisom osnovnih podataka. Prihvatljivost se odnosi na recipijentovo prihvaćanje teksta i očekivanje kohezivnog i koherentnog teksta. U ovom slučaju za zaključiti je da su podaci sa stranica s popisom osnovnih podataka o udžbeniku apsolutno prihvatljivi jer ih svaki recipijent očekuje na početnoj stranici i bilo bi mu neprihvatljivo kada tih podataka tamo ne bi bilo. Također su i informativni jer pružaju svu količinu informacija potrebnu recipijentima da znaju kome je pojedini udžbenik namijenjen. Također, možemo potvrditi i situativnost koja se odnosi se na elemente koji određuju je li neki tekst u određenoj situaciji relevantan ili nije. Podaci na stranicama s popisom podataka o udžbeniku relevantni su jer pružaju očekivane informacije i svrha im je obavijestiti recipijenta. Načelo intertekstualnosti u našem primjeru nije zadovoljeno jer nema izvantekstualnih poveznica i referiranja.

Što se klasifikacije tekstnih vrsta tiče, ove podatke sa stranica s podacima o udžbeniku svrstavamo u asertive, odnosno u podvrstu orijentira.

---

⁶*Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu*, Narodne Novine, 27/2010.

5.2. PREDGOVORI

Sva četiri udžbenika *Volimo hrvatski!* za peti, šesti, sedmi i osmi razred te tri udžbenika *Razgovarajte s nama!* sadrže predgovore, odnosno uvodne riječi svojih autorica. Predgovorima je funkcija predstavljanje teksta recipijentu i naznačavanje njegove svrhovitosti. U odabranim udžbenicima za analizu predgovori se znatno razlikuju. U udžbenicima *Volimo hrvatski!* autorice se izravno obraćaju učenicima („Draga učenice, dragi učenice... imale smo pred očima upravo tebe...“), a u *Razgovarajte s nama!* u uvodnoj se riječi navodi kome je udžbenik namijenjen, koja mu je svrha, od kojih se dijelova sastoji te koji su mu popratni materijali. Zajedničko svim predgovorima jest popis dijelova od kojih je udžbenik sastavljen, ali je prednost udžbenika *Volimo hrvatski!* njihovo transparentnije i istaknutije navođenje, po natuknicama:

Otvori ju i pronadi (Rihtarić, Marijačić, Levak 2015 : 5):

- Uvodno slovo – nekoliko rečenica prije naslova usmjerit će tvoju pozornost i pripremiti te za učenje sadržaja koji slijede
- Polazni tekst – svakako ga pročitaj jer ćeš na njemu učiti nove činjenice u hrvatskome jeziku, ali i saznati mnoge druge zanimljive i korisne stvari

...

Predgovori ispunjavaju svih sedam konstitutivnih načela tekstualnosti te pripadaju asertivima, podvrsti eksplicitiva.

Kohezivni su jer sadrže sintaktički povezane riječi u sintagme. A kohezivnost iščitavamo i iz ponavljanja (*Sastoji se od 10 lekcija. Lekcije obuhvaćaju svakodnevne teme. Svaka se lekcija sastoji od dijaloga i suvremenih autentičnih tekstova.*) te konektora. Predgovori ispunjavaju načelo koherentnosti jer imaju smisla, odnosno sve su rečenice smisleno povezane i čine cjeloviti tekst. Intencionalni su jer su autori stvorili kohezivan i koherentan tekst koji ispunjava njihove namjere prenošenja informacija, a prihvatljivi su jer recipijenti očekuju relevantan tekst. Također, predgovori su informativni jer iznose potrebnu količinu očekivanih činjenica i podataka, a situativni su jer sadrže elemente koji utječu na relevantnost teksta. Načelo intertekstualnosti u načelu je ispunjeno jer se predgovori referiraju na same nastavne cjeline, lekcije kao posebne tekstove unutar udžbenika, a predgovori udžbenika *Razgovarajte s nama!* upućuju na popratne materijale uz udžbenik, kao što su CD i vježbenica, koji mogu biti prozvani *tekstovima*.

5.3. SADRŽAJ

Svi udžbenici odabrani za analizu imaju sadržaj, odnosno popis tema (nastavnih cjelina) koje će se obrađivati, s pripadajućim brojem stranica na kojima se nalaze.

Sadržaji ispunjavaju šest načela tekstualnosti, ne ispunjavaju samo načelo kohezivnosti jer se povezanost očituje samo na sintagmatskoj razini, ali ne i na rečeničnoj, jer u sadržajima rečenica nema. Odnosno, svaki je naslov svojevrsna sintagma koja djeluje sama za sebe. Sadržaj je koherentan tekst jer recipijent razumije njegov smisao, intencionalan je jer je jasna namjera autora za proizvodnjom teksta koji će smisleno predstaviti nastavne cjeline udžbenika recipijentu, prihvatljiv je jer recipijent zna što od njega očekivati i kako će mu poslužiti. Također, zadovoljena su načela informativnosti i situativnosti, dok je načelo intertekstualnosti zadovoljeno u širem smislu – ako računamo na to da se svaki pojedini naslov i podnaslov iz sadržaja povezuju s nastavnom cjelinom koja se obrađuje u udžbeniku.

Sadržaji pripadaju asertivima, odnosno orijentirima kao podvrsti asertiva.

5.4. NASTAVNE CJELINE (LEKCIJE)

Nastavne cjeline u potpunosti ispunjavaju i zadovoljavaju sva konstitutivna načela tekstualnosti i možemo ih nazvati tekstovima u punom smislu te riječi. Ipak, šire gledano, unutar samih nastavnih cjelina postoje mnoge tablice i fotografije uz tekst za koje je diskutabilno možemo li ih nazvati tekstovima. No, budući da se sav taj popratni sadržaj odnosi na tekst same lekcije, upućuje na njega ili ga pobliže objašnjava, ispunjava većinu načela tekstualnosti, a najvažnije je što ispunjava regulativna načela (problematična je jedino kohezivnost) pa ga možemo promatrati unutar same nastavne cjeline, kao *tekst*.

Nastavne cjeline pripadaju asertivima, podvrsti eksplcitiva jer su svojevrsna predavanja koja nas uče nekim novim spoznajama, saznanjima i informacijama ili utvrđuju dosadašnja znanja.

5.5. ZADATCI UZ NASTAVNE CJELINE

Dvije vrste udžbenika, *Fon-fon* i *Razgovarajte s nama!* imaju zadatke poslije nastavnih cjelina. Ispunjavaju li ti zadatci svih sedam konstitutivnih načela tekstualnosti?

Primjer iz udžbenika *Fon-fon* (Dujmović-Markusi 2005 : 72):

1. Ispišite sve pridjeve koje možete povezati uz lutka na 66. stranici. (Posebno obratite pozornost na boje). Od svakog pridjeva načinite komparativ. Odredite do kojih je glasovnih promjena pritom došlo.
2. Pokušajte se prisjetiti što više pridjeva koji opisuju ljudske vrline. Svakom od njih načinite komparativ. Odredite do kojih je glasovnih promjena došlo.

Primjer iz udžbenika *Razgovarajte s nama!* (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Udier 2008 : 51):

- Komentirajte članak o kvaliteti života u Hrvatskoj. Slažete li se s člankom?
- Kakva je kvaliteta života u vašoj zemlji?
- Što je u vašoj zemlji dobro, a što loše za kvalitetu života?
- Kakva je kvaliteta života u vašoj zemlji u odnosu na Hrvatsku?

Prvo što zamjećujemo kao razliku jest struktura teksta zadataka – na primjeru iz udžbenika *Razgovarajte s nama!* vidimo da su sve to upitne rečenice, dok je u *Fon-fonu* riječ o zadacima koncipiranim izjavnim rečenicama. Obje vrste zadataka – opisni i upitni traže referiranje na tekst nastavne cjeline, njihov cjeloviti smisao ovisi prvenstveno o lekciji na koju se odnose. Ipak, možemo zaključiti da su načela kohezivnosti i koherentnosti potvrđena jer svi zadaci imaju svoje značenje i svrhu koju razumiju pošiljatelj i primatelj. Načela intencionalnosti i prihvatljivosti također su zadovoljena jer su ispunjene namjere emitenta i očekivanja te stavovi recipijenta. Informativnost i situativnost su ostvarene jer je svako pitanje nova i relevantna informacija i činjenica. Intertekstualnost je također potvrđena. Naime, sva pitanja povezana su s tekstovima nastavnih cjelina i referiraju se upravo na njih, kao što je već rečeno. Ponekad su zadatci koncipirani tako da od učenika traže da na nekom tekstu (ulomku iz nekog književnog djela) ili na stihovima lirske pjesme pronađu određene primjere. U tom smislu, možemo reći da je intertekstualnostu potpunosti ostvarena.

5.6. RJEČNIK

Na kraju udžbenika *Razgovarajte s nama!* udžbenik hrvatskog jezika za više početnike nalaze se dva rječnika. Prvi je trojezični, hrvatsko-engleski-španjolski rječnik koji uz hrvatsku rječničku natuknicu sadrži prijevodne ekvivalente na engleski i španjolski jezik, a drugi je rječnik frazema i izreka, odnosno njihov popis s brojevima koji označuju lekciju u kojoj se frazemi ili izreke pojavljuju.

Za razliku od ovoga udžbenika za više početnike A2/B1, udžbenik za niži srednji stupanj B1/B2 sadrži iste dvije vrste rječnika, ali umjesto dva prijevodna ekvivalenta, nudi samo jedan – engleski. Uz dvojezični hrvatsko-engleski rječnik te rječnik frazema i izreka, udžbenik za niži srednji stupanj sadrži i rječnik jezikoslovnih termina. Treći u nizu udžbenika *Razgovarajte s nama!*, onaj za razinu B2/C1 uopće ne nudi rječnike što je začuđujuće jer u uvodnoj riječi autorica Sanda Lucija Udier (2014 : 4) navodi da su učenici hrvatskoga kao inoga jezika na razinama B2 i C1 uglavnom ovladali strukturom hrvatskoga jezika, u udžbeniku je stavljen poseban naglasak na usvajanje vokabulara, poglavito kolokacija.

Rječnici u kojima nema objašnjenja pojma, nego se samo navodi strana riječ uz hrvatsku recentni su za analizu jer nisu uobičajeni. Uz svaku se riječ, kao što je pravilo, nalazi rod, a uz imenice i nastavak nominativa množine, što se može vidjeti na sljedećem primjeru:

a	and; but	Y, e; pero
abeceda, e <i>žr</i>	alphabet	abecedario m
administracija, e <i>žr</i>	administration	administración f
administrativan/i, a, o	administrative	administrativo
adresa, e <i>žr</i>	anaddress	dirección f
<i>Ajme! razg.</i>	<i>Oh!</i>	<i>iUy!</i>
akcenatski, a, o <i>gram.</i>	accentual	acentual

Tablica 1: Prikaz natuknica iz rječnika na kraju udžbenika *Razgovarajte s nama!* (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Udier2008 : 173)

Za analizu je odličan i rječnik frazema i izreka na kraju udžbenika koji uz hrvatski frazem ili izreku donosi prijevodni ekvivalent na engleskom i španjolskom jeziku.

BIJEL		
bijela vrana (3.)	theoddmanout (3.)	elbichoraro (3.)
bijela tehnika (3.)	whitegoods (3.)	electrodomésticos de líneablanca (3.)
bijeli svijet (10.)	thewohole wide world (10.)	elmundoentero (10.)
bijelo gledati (3.)	to openone'seyes wide insurprise (3.)	poner los ojosenblanco, pelar los ojos (3.)

Tablica 2: Prikaz natuknica iz rječnika frazema i izreka na kraju udžbenika *Razgovarajte s nama!* (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Udier 2008 : 248)

Mogu li se ta dva rječnička tipa smatrati *tekstom* te ispunjava li tablični popis riječi uvjete po kojima bi se mogao nazvati *tekstom* dokazalaje analiza prema konstitutivnim načelima tekstualnosti.

Budući da se radi o abecednom popisu riječi kojima je pridružen prijevodni ekvivalent na još dvama svjetskim jezicima – engleskom i španjolskom, nema sintaktičke povezanosti riječi u rečenice pa nema ni kohezivnosti. Koherentnost, odnosno logična smislenost teksta upitna je ukoliko ne znamo barem jedan od dva jezika na koji su prevedene hrvatske riječi. Budući da su uz hrvatske natukničke lekseme u prvome rječniku navedene neke oznake poput *e*, *žr*, *razg*, *gram*. i slično, smislenost ovisi o recipijentovu znanju kratica i hrvatske gramatike te o intertekstualnoj povezanosti rječnika te kazala simbola i kratica koji se u udžbeniku nalazi prije rječnika. U primjeru rječnika frazema i izreka uz sintagme na hrvatskome jeziku nalaze se brojevi unutar zagrada koji sami po sebi nemaju smisao, nego ga dobivaju proširenjem značenja. Naime, njihova je svrha označavati broj lekcije u udžbeniku u kojoj se navedeni frazem ili izreka spominju. Dakle, opet značenje dobivaju svojevrsnom intertekstualnom povezanošću.

Definira li se intencionalnost kao namjera pošiljatelja da proizvede kohezivan i koherentan tekst, rječnici u analiziranim udžbenicima ne ispunjavaju to tekstno načelo. Međutim, namjere pošiljatelja su jasne – rječnici su tu kako bi recipijentu olakšali učenje hrvatskoga jezika, a recipijent bi trebao biti spreman prihvatiti taj tekst ako se odlučio na učenje hrvatskoga jezika pomoću ponuđenoga udžbenika.

Načelo prihvatljivosti također je potvrđeno jer se podrazumijeva da recipijent rječnik smatra korisnim i relevantnim. Informativnost i situativnost su u potpunosti potvrđene.

Intertekstualnost je načelo koje ima najviše potencija za analizu jer bi bez povezanosti s ostatkom udžbenika i bez svojevrsnih predznanja, odnosno ovisnosti o ranijim spoznajama, ovakva vrsta teksta bila neshvatljiva recipijentu. Stoga se može zaključiti da je intertekstualnost najvažnije tekstno načelo kojim se dokazuje tekstualnost rječnika.

Rječnici pripadaju asertivima jer pokazuju kako stvari stoje te podrazumijevaju istinitost. Budući da je rječnik svojevrsan „pregled“ riječi, za zaključiti je da pripada podvrsti orijentira.

5.7. KAZALO POJMOVA / POJMOVNIK

Od triju analiziranih udžbenika dva sadrže kazalo pojmova⁷, odnosno pojmovnik⁸. Njihova je svrha ista – oni su orijentir obrađenih pojmova, odnosno popis pojmova s prikazom stranica na kojima se nalaze, ali bez objašnjenja, odnosno definicija.

U Anićeve rječniku (2007 : 378) *pojmovnik* je definiran kao popis s objašnjenjima ili drugačije uređen tekst ili knjiga namijenjena upoznavanju s pojmovima bitnim za razumijevanje neke društvene i dr. pojave. Imajući tu definiciju na umu, prvo što se primjećuje jest da *Fon-fon* udžbenici pogrešno rabe naziv *pojmovnik* koji je ustvari kazalo pojmova, kako je pravilno navedeno u udžbenicima *Volimo hrvatski!*.

Ispunjavaju li takvi popisi pojmova s pripadajućim oznakama broja stranica većinu tekstnih načela kako bi mogli biti nazvani *tekstovima*?

Kohezivnost i koherentnost ne mogu se potvrditi jer se radi o abecednom nizu riječi koji nema značenje bez intertekstualnog povezivanja s istim tim pojmovima u lekcijama, odnosno nastavnim cjelinama. Također, brojevi uz pojmove nemaju značenje ukoliko recipijent ne zna da se odnose na stranice na kojima se pojmovi objašnjavaju, odnosno definiraju. Bez recipijentova predznanja i iskustva, ne može se znati na što brojevi uz pojmove upućuju.

Budući da bez koherentnosti i kohezivnosti nema ni intencionalnosti, ona je upitna jer i jest pošiljateljeva namjera da proizvede kohezivan i koherentan tekst (Beaugrande, Dressler2010 : 19). Međutim, uzme li se u obzir da sama forma kazala pojmova zahtjeva takvu vrstu iznošenja informacija – abecednim redom nanizane pojmove jedan ispod drugoga, bez njihova objašnjenja i definicija te uz priložene brojeve stranica na kojima se opisuju pojmovi,

---

⁷Kazalo pojmova nalazimo u sva četiri udžbenika *Volimo hrvatski!*, za peti, šesti, sedmi i osmi razred.

⁸Pojmovnik nalazimo u sva četiri udžbenika *Fon-fon*, za prvi, drugi, treći te četvrti razred gimnazija.

zna se da je autor samo poštivao takvo pravilo forme te je njegov *tekst* u tome smislu intencionalan.

Načela prihvatljivosti, informativnosti i situativnosti u ovakvom se obliku *teksta* mogu potvrditi. Intertekstualnost je neupitna jer se samo kazalo pojmova referira na pojmove unutar teksta nastavnih cjelina, odnosno lekcija. Podrazumijeva se postojanje nekog drugog teksta u kojemu se nalaze objašnjenja ili definicije navedenih pojmova.

5.8. SINTEZA ANALIZE UDŽBENIKA

Udžbenici u cjelini ispunjavaju sva načela tekstualnosti pa ih možemo nazivati *tekstom*. Međutim, neke su sastavnice udžbenika, poput sadržaja, stranice s popisom osnovnih podataka o udžbeniku, rječnika ili pak kazala pojmova u manjoj mjeri *tekstovi* jer ne ispunjavaju sva konstitutivna načela tekstualnosti.

Bolji uvid u analizu prema konstitutivnim načelima tekstualnosti dat će tablični prikaz analiziranih dijelova udžbenika.

	stranica s osnovnim podacima	predgovor	sadržaj	nastavne cjeline	zadatci uz nastavne cjeline	rječnik	kazalo pojmova
kohezivnost	-	+	-	+	+	-	-
koherentnost	+	+	+	+	+	-	-
intencionalnost	+	+	+	+	+	+	+
prihvatljivost	+	+	+	+	+	+	+
informativnost	+	+	+	+	+	+	+
situativnost	+	+	+	+	+	+	+
intertekstualnost	-	+	+	+	+	+	+

Tablica 3: Prikaz dijelova udžbenika i njihovih ostvarivanja konstitutivnih tekstnih načela

Prema klasifikaciji tekstnih vrsta Nade Ivanetić, preuzete od Johna Searlea, udžbenici pripadaju asertivima, odnosno njihovoj podvrsti eksplicitiva jer izriču kakvo je stanje u izvanjezičnoj stvarnosti s ciljem da se primatelju opiše ili predoči stanje stvari.

Međutim, svaki pojedini dio udžbenika može biti samostalan, stoga su tako i analizirani i na taj se način pokušala dokazati njihova tekstualnost. Tako svaki taj dio pripada različitoj tekstnoj vrsti: stranice s popisom osnovnih podataka, predgovori, sadržaj, nastavne cjeline, rječnik i kazala pojmova pripadaju asertivima:

	stranica s popisom osnovnih podataka	predgovor	sadržaj	nastavne cjeline	rječnik	kazalo pojmova
asertiv	orijentir	eksplicitiv	orijentir	eksplicitiv	orijentir	orijentir

Tablica 4: Prikaz dijelova udžbenika po podvrstama asertiva

Zadatci koji se nalaze uz lekcije, odnosno nastavne cjeline pripadaju direktivima jer im je zadaća da navode na radnju ili na preuzimanje stava, a funkcija im je reći recipijentu da nešto učini ili ga savjetovati. Razmatrajući podvrste direktiva, može se zaključiti da zadatci pripadaju 2.a skupini (upiti, upitnici...).

6. STRUKTURNA I GRAMATIČKA ANALIZA UDŽBENIKARAZGOVARAJTE S NAMA!

Udžbenici *Razgovarajte s nama!* osmišljeni su kao nastavno pomagalo učenju hrvatskoga kao stranoga jezika, a njihova građa služi za stjecanje komunikacijske, gramatičke i kulturološke kompetencije, kako je navedeno u jednoj od udžbeničkih uvodnih riječi (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Udier 2008 : 5)

Prvi udžbenik *Razgovarajte s nama!* za više početnike te *Razgovarajte s nama!* za niži srednji stupanj vrlo su slično koncipirani. Prije nastavnih cjelina navodi se tema svake lekcije te kratki navodi u natuknicama o čemu će se razgovarati, što će se ponoviti te što će se novo učiti. Svaka nastavna cjelina sastoji se od početnoga teksta koji je najčešće dijaloškog oblika ili neki suvremeni tekst, a nakon njega postavljena su pitanja za razumijevanje teksta i pitanja koja potiču na razgovor o tekstu najavljenom temi. Zatim slijedi obrada jezičnog gradiva naslovljena s *gramatika*. U toj se u jezičnoj obradi ne navode definicije, nego isključivo primjeri i pravila te izuzetci od pravila. Unutar svake lekcije nalazi se dio posvećen leksikologiji – navedeni su leksemi, kolokacije i frazemi koji prate temu lekcije. U udžbeniku za više početnike na kraju svake lekcije kratkim je tekstovima i mnoštvom fotografija predstavljena jedna hrvatska regija kako bi učenici upoznali Hrvatsku i njezina kulturološka bogatstva, dok je u udžbeniku za niži srednji stupanj predstavljen jedan poznati Hrvat ili Hrvatica.

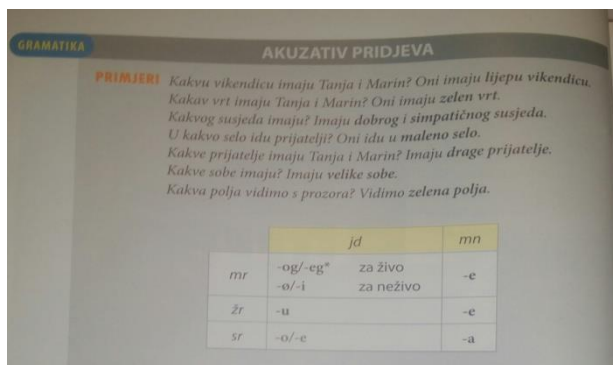
Drugi je udžbenik, onaj za niži srednji stupanj, obogaćen dijelom s razgovornim leksemima i izrazima te dvama izdvojenim dijelovima u svakoj nastavnoj cjelini – *Glagolima u kontekstu* te *Otkrivajmo Hrvatsku!*.

Treći udžbenik *Razgovarajte s nama!* udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika B2 – C1 bitno se razlikuje od prethodna dva udžbenika. Naime, za razliku od svakodnevnih tema povezanih sa životnim situacijama koje se obrađuju u prva dva udžbenika, u ovome se udžbeniku obrađuju aktualne komunikacijske teme. Svaka se lekcija sastoji od dviju cjelina koje započinju tekstom namijenjenom čitanju i zadacima za uvježbavanje i provjeravanje razumijevanja pročitana teksta. Slijede leksičke vježbe, riječi u kontekstu te tekst namijenjen slušanju i pripadajuće vježbe izražavanja. Na kraju svake lekcije nalazi se *Crtica iz hrvatske kulture*, po jedan autorski tekst u kojemu se interpretira neki dio hrvatske kulture.

6.1. JEZIČNE (GRAMATIČKE) PROBLEMATIČNOSTI

U gramatičkom dijelu nedostaju konkretni primjeri uz svaki navod nastavka za muški, ženski i srednji rod u jednini i množini. Bila bi to bolja opcija, nego navođenje rečenica pa zatim u odvojenoj tablici nastavaka. Učenicima bi bilo jednostavnije naučiti ako bi imali ispisane riječi u traženim oblicima i podcrtane nastavke. Lakše je naučiti vizualizacijom konkretnoga primjera. Problematičnost je primijećena u gramatičkim dijelovima nastavnih cjelina o padežima: akuzativu pridjeva, lokativu pridjeva, dativu pridjeva, instrumentalu pridjeva, genitivu pridjeva, akuzativu imenica, akuzativu pridjeva i sl.

Takvo navođenje samo nastavaka u pojedinim gramatičkim oblicima nalazi se u udžbeniku za više početnike te u udžbeniku za učenike nižeg srednjeg stupnja.

GRAMATIKA AKUZATIV PRIDJEVA

PRIMJERI Kakvu vikendicu imaju Tanja i Marin? Oni imaju lijepu vikendicu.
Kakav vrt imaju Tanja i Marin? Oni imaju zelen vrt.
Kakvog susjeda imaju? Imaju dobrog i simpatičnog susjeda.
U kakvo selo idu prijatelji? Oni idu u maleno selo.
Kakve prijatelje imaju Tanja i Marin? Imaju drage prijatelje.
Kakve sobe imaju? Imaju velike sobe.
Kakva polja vidimo s prozora? Vidimo zelena polja.

	jd	mn
mr	-og/-eg* za živo -o/-i za neživo	-e
žr	-u	-e
sr	-o/-e	-a

Slika 2: Problematičnost navođenja nastavaka za akuzativ pridjeva

(Čilaš Mikulić, GulešićMachata, Udier2008 : 32).

Kod opisa fotografija u dijelu udžbenika *Po Hrvatskoj* zapaženo je problematično navođenje imena fotografija. Naime, navodi ispod fotografija odnose se na imena fotografija i ispravno je da su napisani velikim slovom. Međutim, bilo bi bolje napisati *nazive fotografija* koji se moraju pisati malim početnim slovom. Budući da je udžbenik bogat fotografijama, zapaženo je da su u ostalim primjerima fotografija u udžbeničkim lekcijama navedeni *nazivi*, napisani malim slovom, npr. *slova dž i đ u hrvatskoj brajici, sendvič, žilet ili originalan nacrt svjetiljke MagLite*⁹. Navedeni su primjeri pravopisno ispravni, međutim, učenici bi ipak mogli krivo naučiti pravopisna pravila o pisanju velikoga i maloga slova. Kako bi se izbjegao problem da učenici zbog navoda ispod fotografija krivo nauče pravopisna pravila, bilo bi bolje *nazive* onoga što je na fotografijama pisati malim početnim slovom. Tako bi bilo sigurno da će učenici primijetiti da se samo vlastita imena u nazivima pišu velikim slovom. Također, time bi utvrdili pravilo da se odnosni pridjeva na *-ski, -ški, -čki, -čki* izvedenih od vlastitih imena pišu malim slovom. Stoga je tendencija pisanju *naziva* onoga što je na fotografijama.

⁹Primjeri naziva nalaze se ispod fotografija na 151. te 156. stranici udžbenika *Razgovarajte s nama! A2 – B1*.

IMENA FOTOGRAFIJA	NAZIVI FOTOGRAFIJA
Šestinska narodna nošnja	šestinska narodna nošnja
Dvorac Trakošćan	dvorac Trakošćan
Skijalište Bjelolasica	skijalište Bjelolasica
Istarska nošnja	istarska nošnja
Boškarin, autohtono istarsko govedo	boškarin, autohtono istarsko govedo
Podravska narodna nošnja	podravska narodna nošnja
Međimurska narodna nošnja	međimurska narodna nošnja
Medvjed	medvjed
Krčka nošnja	krčka nošnja
Rapski zvonici	rapski zvonici
Bjeloglavi sup	bjeloglavi sup
Paška nošnja	paška nošnja
Jahte	jahte
Slavonska nošnja	slavonska nošnja
Slavonski instrumenti	slavonski instrumenti
Žitna polja	žitna polja
Dvorac Eltz prije i poslije ratnih razaranja	dvorac Eltz prije i poslije ratnih razaranja
Nošnja; popularni ples Lindo	nošnja; popularni ples Lindo
Starinska lađa na Neretvi	starinska lađa na neretvi
Đakovačka katedrala	đakovačka katedrala
Časopis Matice hrvatskih iseljenika	časopis Matice hrvatskih iseljenika

Tablica 5: Prikaz imena fotografija i boljeg navođenja naziva fotografija

6.2. RAZGOVARAJTE S NAMA! B2 – C2

Treći udžbenik *Razgovarajte s nama!* za razinu B2 – C1 znatno se razlikuje od prethodna dva. On je svojevrsna sinteza udžbenika i vježbenice jer obiluje zadacima nakon tekstova pripremljenih za čitanje i slušanje.

Tekstovi u tom udžbeniku podijeljeni su na one za čitanje te one za slušanje i znatno su duži te zahtjevniji od tekstova u prethodna dva udžbenika *Razgovarajte s nama!* te se odnose na hrvatsku kulturu *Festivalizacija baštine, Špancirfest, Znate li da kravata potječe od Hrvata?, Uspomena na voljene pokojnike i hrvatska groblja, Od feljtonskih romana i „svešćica“ do knjiga uz novine, Laži u koje vjeruju Hrvati?, Marko Polo, Urbane promjene u Zagrebu na prijelazu stoljeća, Hrvatska kinematografija – nacionalna kinematografija?, Planina Medvednica – ravnoteža prirode i kulture, Priča o jednome trgu, Terraneo, Uskrsni običaji u Hrvatskoj i svijetu, GMO – Stanje u Republici Hrvatskoj, Putovanja braće Seljan* itd., a ne više na svakodnevne teme povezane sa životnim situacijama u kojima se učenici mogu naći.

Za razliku od prvih dvaju udžbenika koji pokrivaju morfologiju, fonologiju i leksikologiju, treći je udžbenik najvećim dijelom posvećen leksikologiji te manjim dijelom sintaksi. Uz te jezične dijelove velik dio ovoga udžbenika posvećen je jezičnom izražavanju koje i je najpotrebnije učenicima na toj jezičnoj razini. Budući da se podrazumijeva da su usvojili jezična pravila, treba uvježbavati izražavanje, što usmeno, što pismeno kako bi se moglo reći da su u potpunosti ovladali hrvatskim jezikom.

6.3. USVOJENOST NA POJEDINIM STUPNJEVIMA UČENJA HRVATSKOGA KAO INOGA JEZIKA

Svaki pojedini stupanj učenja hrvatskoga kao inoga jezika podrazumijeva da će učenik steći određene kompetencije. Na stupnju A2 – B1 učenik obrađuje kraće tekstove o svakodnevnom životu i situacijama u kojima se može naći. Takvi tekstovi služe kako bi učenik naučio snaći se u hotelu, u trgovini, u javnom prijevozu i slično. Izuzev komunikacijskih, učenik stiče i gramatičke kompetencije. Na ovome stupnju učenik zna sve vrste riječi, sve padeže, većinu glagolska vremena te sve sklonidbe te se od njega očekuje da može povezivati jednostavne rečenice kako bi nešto opisao.

Na stupnju B1 – B2 gramatička se kompetencija proširuje na zahtjevnije činjenice, kao što je na primjer uporaba prijedloga i glagola s nekim padežima ili pak učenje glagolskih priloga i glagolskih pridjeva. Velika se pažnja stavlja na glagole – prezent glagola, glagolski vid te neka složena glagolska vremena i načine. Tekstovi u udžbeniku za niži srednji stupanj jesu zahtjevniji i nisu više isključivo razgovornoga stila, već i književno-umjetničkoga te administrativno-poslovnoga. Na ovoj se razini podrazumijeva da će učenik moći slagati složene rečenice i iznositi svoja stajališta o temama koje nisu nužno vezane za njegov vlastiti interes.

Budući da je učenik na nižim razinama učenja hrvatskoga jezika usvojio gramatičku i pravopisnu strukturu hrvatskoga jezika, na stupnju B2 – C1 učenika se želi osposobiti za tečni razgovor i pisanje o svim temama te različitim stilovima, stoga je naglasak stavljen na usvajanje vokabulara, posebice kolokacija. Nakon završenoga višeg stupnja B2 – C1, učenik bi se trebao moći samostalno jasno izražavati – govorom i pismom, u svim stilovima hrvatskoga jezika.

Tijekom cjelokupnoga učenja hrvatskoga jezika uz pomoć analiziranih udžbenika *Razgovarajte s nama!* ističe se važnost stjecanja kulturoloških kompetencija, stoga se učenicima daju polazni tekstovi vezani za Hrvatsku, hrvatske običaje te svakodnevnu hrvatsku kulturu.

7. OBRADA PADEŽA U UDŽBENICIMA

U Hrvatskoj gramatici Eugenije Barić i suautora (2005 : 101) padež je definiran kao morfološka kategorija koja izriče različite odnose onoga što riječ znači prema sadržaju rečenice. Nadalje se navodi da po odnosu prema ostalim riječima u rečenici padeži mogu biti *zavisni* (kosi) i *nezavisni*. Nezavisni su padeži nominativ i vokativ, a zavisni genitiv, dativ, akuzativ, lokativ i instrumental.

U gramatici Josipa Silića i Ive Pranjkovića padež je svrstan u gramatičke kategorije, u podvrstu morfoloških kategorija. Ipak, padeži su obrađeni u dijelu o sintaksi hrvatskoga jezika pa je tamo navedeno da se padeži uobičajaju dijeliti na *samostalne* ili *glavne* i *nesamostalne* ili *kose*. Samostalni se tako nazivaju jer nisu ovisni o drugim riječima u spoju riječi ili rečenici, a nesamostalni se u spojeve riječi ili rečenice ne uvode samostalno, nego ovise o kakvoj drugoj sastavnici spoja riječi ili o članu rečeničnoga ustrojstva. U toj su gramatici

najprije obrađeni nominativ i vokativ, kao samostalni padeži, a zatim genitiv, dativ, akuzativ, lokativ i instrumental kao nesamostalni.

U hrvatskim su gramatikama padeži obrađeni svaki zasebno, ustaljenim redoslijedom, a promjene padeža opisane su posebno za svaku od četiriju vrsta promjenjivih imenskih riječi – imenice, zamjenice, pridjeve i brojeve.

Tradicionalni je redoslijed poučavanja padeža onakav kakvima se shematski i prikazuju – od nominativa, genitiva, dativa, akuzativa, vokativa, lokativa do instrumentala. Međutim, novi Nastavni plan i program¹⁰ preporučuje novi poredak poučavanja padeža: nominativ, akuzativ, genitiv, dativ, lokativ, instrumental, vokativ. Zrinka Jelaska (2006 : 18) ističe da se preporučeni redoslijed padeža odnosi na njihovo poučavanje, a sama preporuka proizlazi iz psiholingvističkih načela ovladavanja jezikom. Jelaska (2005 : 145) nudi novi pristup hrvatskim padežima. Razdvaja padežne uloge pa tako navodi i objašnjava vršitelja/trpitelja radnje (nominativ), predmet radnje (akuzativ), primatelja ili mjesto (dativ i lokativ), subjekt kojega nema (genitiv), sredstvo i društvo (instrumental) te obraćanje/dozivanje (vokativ).

Jelaska (2006 : 30) navodi deset razloga za novi redoslijed padeža:

1. Nominativ je najčešći i najvažniji padež, jednak je osnovnomu obliku riječi.
2. Nakon nominativa akuzativ je najčešći padež, a slijedi ga genitiv.
3. Vokativ je najrjeđi, a po oblicima najraznolikiji i najinačniji padež pa je prikladno da bude zadnji.
4. Akuzativ je poslije nominativa po ulozi u gramatičkoj strukturi najvažniji padež.
5. Akuzativ bez prijedloga ima jednu glavnu značenjsku ulogu: predmet radnje.
6. Poredak N A G jasno pokazuje da samo imenice a-sklonidbe (uglavnom ženskoga roda) imaju sva tri oblika različita, dok ostali imaju ukupno dva različita oblika.
7. Poredak N A ističe da većina imenica ima jednak izraz u dva različita padežna oblika (neživo muškoga roda jednine i cijeli srednji rod a-sklonidbe, i-sklonidba i množina a-sklonidbe).
8. Poredak N A G ističe jednak izraz dvaju različitih padeža u jednini imenica muškoga roda a-sklonidbe.
9. Poredak D L jasno pokazuje da su glasovno ta dva padežna oblika uvijek jednaka.
10. Poredak D L I jasno pokazuje da su u množini sva tri padežna oblika uvijek jednaka.

---

¹⁰Nastavni plan i program za osnovnu školu, dostupan na stranicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta – <http://public.mzos.hr>

U udžbeniku *Volimo Hrvatski! za peti razred osnovne škole*¹¹ padeži su definirani kao različiti oblici jedne riječi, a u njihovu se poučavanju slijedi tradicionalni redoslijed – nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ i instrumental. Budući da svaki nastavnik ima slobodu ne pratiti udžbenički prijedlog lekcija, može se pretpostaviti da će neki nastavnici prihvatiti novi redoslijed poučavanja padeža koji je predložen novim Nastavnim planom i programom. Nakon pojedinačne obrade svakoga padeža, obrađuje se sklonidba svake pojedine imenske vrste. Tako se ističu posebne lekcije, sklonidba imenica i sklonidba pridjeva. Međutim, kod obrade zamjenica ili brojeva, stvar je drugačija – sklonidba se obrađuje unutar samih lekcija o zamjenicama i brojevima. Na primjer, u lekciji o ličnim (osobnim) zamjenicama obrađena je cijela sklonidba po svim padežima u jednini i množini, no to nije slučaj u lekcijama o posvojnim i pokaznim zamjenicama te povratno-posvojnoj zamjenici. Učenicima je potreban tablični prikaz svih nastavaka, uz obavezne primjere, bilo u samoj lekciji, bilo na kraju udžbenika kao gramatični (jezični) dodatak.

Autorica *Fon-fona 2*, (Dujmović-Markusi, 2005 : 28) predlaže da se padežom izriču različiti odnosi između onoga što riječ znači i sadržaja rečenice. Navodi padeže tradicionalnim redoslijedom, ističe koga svaki imenuje ili što izriče, navodi pitanja na koja svaki padež odgovara te ističe prijedloge koji otvaraju mjesto pojedinim padežima.

U udžbenicima za učenje hrvatskoga kao stranoga jezika padežima se pristupa drugačije. Ne opisuje se svaki padež pojedinačno pa zatim ponovno sklonidba svake promjenjive imenske vrste riječi, već se svaki padež obrađuje uz primjere imenica, pridjeva i zamjenica. Prvo se obrađuju padeži imenica i ličnih zamjenica, a zatim se obrađuju padeži pridjeva, pokaznih i posvojnih zamjenica te povratno-posvojne zamjenice. Važno je primijetiti da se padeži uvijek vežu uz glagole, odnosno, navodi se koji se oblici riječi (imenica, zamjenica i sl.) očekuju uz pojedine glagole. Odnosno, ističu se glagoli koji uvijek otvaraju mjesto imenskim riječima u određenom padežu (npr. glagol *voljeti* uz sebe „traži“ imensku riječ u akuzativu, dok glagol *misliti* otvara mjesto akuzativu te lokativu). Ovakav pristup poučavanja razlikuje se od poučavanja padeža za govornike kojima je hrvatski jezik materinski jer naglasak nije stavljen na strukturu, nego na uporabu jezika. Važno je da učenik što prije i što bolje nauči govoriti i pisati hrvatski jezik, dok je učeniku kojemu je hrvatski jezik materinski važno naučiti definicije, strukturu i svrhu samoga jezika.

---

¹¹Rihtarić, A., Marijačić M., Levak, J. 2015. *Volimo hrvatski! udžbenik hrvatskoga jezika za peti razred osnovne škole*, Zagreb : Profil Klett, str. 41. – 65.

U udžbenicima *Razgovarajte s nama!* za više početnike te za niži srednji stupanj ovako izgleda pregled obrade padeža:

A pridjeva, pokaznih i posvojnih zamjenica, A povratno-posvojne zamjenice A ličnih zamjenica – ponavljanje
L pridjeva, pokaznih i posvojnih zamjenica, L povratno-posvojne zamjenice L ličnih zamjenica – ponavljanje
D pridjeva, pokaznih i posvojnih zamjenica, D povratno-posvojne zamjenice D ličnih zamjenica – ponavljanje posvojni D
I pridjeva, pokaznih i posvojnih zamjenica, I povratno-posvojne zamjenice I ličnih zamjenica – ponavljanje glagoli s instrumentalom pridjevi s instrumentalom
N i A imenica, pridjeva, ličnih, pokaznih, posvojnih zamjenica - ponavljanje A povratno – posvojne zamjenice – ponavljanje prijedlozi s A
D i L imenica, pridjeva, ličnih, pokaznih, posvojnih zamjenica i povratno-posvojne zamjenice – ponavljanje prijedlozi s D
I imenica, pridjeva, ličnih, pokaznih, posvojnih zamjenica i povratno-posvojne zamjenice – ponavljanje prijedlozi s I I imenica ž.r. koje završavaju na konsonant
G imenica, pridjeva, ličnih, pokaznih, posvojnih zamjenica i povratno-posvojne zamjenice – ponavljanje prijedlozi s G opisni (kvalitativni) G objasnidbeni G

Tablica 6: Prikaz obrade padeža u udžbenicima *Razgovarajte s nama!*

Primjećuje se da udžbenici ne slijede klasični redoslijed poučavanja padeža, već se prati psiholingvističko načelo ovladavanja jezikom. Stoga se počinje nominativom i akuzativom, zatim slijedi obrada dativa i lokativa, instrumental se obrađuje sam i na posljetku dolazi obrada genitiva te vokativa. Takvim redoslijedom olakšava se usvajanje padeža jer je obrada grupirana prema nastavcima i funkciji, odnosno svrsi. Lakše je shvatiti značenje akuzativa ukoliko se obrađuje uz nominativ, kao što je dobro da se dativ i lokativ zajedno obrađuju jer su razlike u njihovoj tvorbi minimalne, razlike su u značenju i funkciji. Za vokativ je logično da dolazi na kraju obrade padeža jer je najmanje korišten i padež i vrlo je lako usvojiti ga.

Udžbenici za učenje hrvatskoga kao stranoga jezika vrlo transparentno i jasno obrađuju pojedine padeže. Navedeni su primjeri u rečenicama kako bi se lakše shvatio kontekst te kako se sve ne bi svelo na učenje napamet. Ipak, zamjerka je što ne prikazuju primjere riječi u tablicama s nastavcima. Također, bilo bi dobro da su navedeni navesci kao prikaz druge mogućnosti. Tako su na primjer u obradi akuzativa muškoga roda jednine pokaznih zamjenica za živo navedeni samo oblici: *mojeg, tvojeg, njegovog, našeg, vašeg, njihovog*, bez druge mogućnosti *mojega, tvoga, njegovoga, našega, vašega, njihovoga* koja se više preporučuje. Problem neisticanja navezaka primijećen je u obradi padeža svih vrsta riječi.

Kod obrade sklonidbe zamjenica uočena je nelogičnost nenavođenja srednjega roda nekih oblika. Srednji je rod česta tema jezikoslovnih rasprava, no to ne znači da ga u tabličnim prikazima treba izostaviti, već treba staviti kosu crtu kao znak da ne postoji oblik za srednji rod ili treba napisati najlogičniji oblik koji navode gramatike. Tako na primjer u obradi akuzativa posvojnih zamjenica u jednini nije naveden oblik za srednji rod u trećemu licu koji je sadržajno jednak muškome rodu trećega lica.

Na istome primjeru možemo primijetiti nenavođenje drugoga oblika za živo (*njegova*) u akuzativu zamjenice *njegov*.

jd		mn	
mr			
živo	neživo		
mojeg	moj	našeg	naš
tvojeg	tvoj	vašeg	vaš
njegovog	njegov	njihovog	njihov
njezinog	njezin		

Tablica 7: Prikaz obrade akuzativa posvojnih zamjenica (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Udier 2008 : 40)

Može se zaključiti da udžbenici za učenje hrvatskoga kao stranoga jezika mogu biti uzor udžbenicima za učenje hrvatskoga kao materinskoga jer imaju bolji pristup poučavanju pojedinih jezičnih područja. Vidljivo je da u obradi padeža ne slijede tradicionalni pristup i slijed, nego kreću logički te ne iznose definicije, nego konkretne primjere na rečenicama. Samim time imaju na umu psiholingvističko načelo ovladavanja jezikom kojim se ističe da se „novim temama i pojmovima ne pristupa definicijama, posebnim pravilima ili podjelama, nego se česte neprototipne pojave usvajaju pojedinačno, a rjeđe i rubne uopće se izravno ne poučavaju” (Jelaska 2008 : 41) te nadalje navodi da se „padežna značenja poučavaju izravno samo u prototipnim ulogama, npr. sredstvo za instrumental bez prijedloga (*Dojurio je biciklom*) te društvo za instrumental s prijedlogom (*Otišao je s bratićem*). Izravno se ne poučavaju različite druge uloge poput pridjevne dopune (*Ti su krajevi bogati naftom*), priloške oznake načina (*Plesuckala je sitnim koracima*), mjesta (*Lutam ulicama*), vremena itd.“ (Jelaska 2008 : 41).

Zbog brzine i intenzivnosti učenja hrvatskoga kao stranoga jezika, jer se najčešće poučava na tečajevima koji se odražavaju često i s gradivom se brzo ide naprijed kako bi učenici što brže ovladali jezikom, često je unutar jedne lekcije objašnjeno mnogo toga što se u učenju hrvatskoga kao materinskoga jezika u osnovnoj školi protegne ne samo na nekoliko lekcija, već i na nekoliko godina učenja. Na primjer, poučavanje padeža gradivo je petoga razreda, dok su glasovne promjene gradivo osmoga razreda. U udžbenicima *Razgovarajte s nama!* u istoj se lekciji obrađuju padeži i glasovne promjene koje su česte u sklonidbi tih padeža. Ne znači da učenici hrvatskog kao materinskog jezika neće provoditi glasovne promjene u svome govoru i pismu, dapače, stalno će ih se upozoravati na točnost izvođenja glasovnih promjena, ali nije nužno da znaju njen naziv i pravilo izvođenja. Sama sposobnost i znanje uporabe sibilizacije, palatalizacije ili jotacije te njihovo prepoznavanje u riječima u tekstovima, pomoći će učenicima u ovladavanju definicija u osmome razredu kada se obrađuju sve glasovne promjene.

8. OBRADA PRIDJEVA U UDŽBENICIMA

O pridjevima se u osnovnoj školi počinje učiti već u nižim razredima. U petome razredu pridjev se prvi puta spominje u lekciji o promjenjivim i nepromjenjivim vrstama riječi, a cjelovito se obrađuje u lekcijama „Sklonidba pridjeva“¹² i „Stupnjevanje pridjeva“¹³. Lekcija o sklonidbi pridjeva počinje polaznim tekstom, a zatim su ispod svakog podnaslova ispisani primjeri rečenica iz teksta na kojima se obrađuju pravila. U „Sklonidbi pridjeva“ navedeno je da se pridjev i imenica slažu u rodu, broju i padežu, navedene su dvije sklonidbe pridjeva – neodređenoga i određenoga oblika pridjeva s cjelovitim sklonidbama pojmova *star rudar, stari rudar, plemenito djelo te zaslužena plaća*. Istaknuta je i mogućnost uporabe dužih i kraćih nastavaka u sklonidbi. U „Stupnjevanju pridjeva“ također se polazi od početnog teksta, objašnjava se postojanje triju stupnjeva, imenuje ih se, a zatim se iznosi tvorba s primjerima za svaki stupanj. U tvorbi komparativa ističe se najčešća tvorba nastavkom *–iji*, dok su za ostale tvorbe navedeni samo primjeri i učenicima je dan zadatak da ih promotre. Na kraju se napominje da se pridjevi u svim stupnjevima mijenjanju u rodu, broju i padežu.

U srednjoj je školi gradivo prošireno i primjeri su zahtjevniji. Dvije su lekcije posvećene obradi pridjeva – „Leksičke i gramatičke osobine pridjeva“¹⁴ te „Komparacija pridjeva“¹⁵. Navodi se nekoliko obilježja¹⁶ pridjeva, a prvo je leksičko koje pridjeve dijeli na opisne, posvojne i gradivne. Drugo je obilježje gramatičko koje ističe neodređeni i određeni oblik pridjeva te njihovu uporabu. Kao posebna skupina izdvojeni su poimenični pridjevi unutar kojih se raspoznaju tri skupine: opisni pridjevi koji su postali opće ili vlastite imenice (*dobro, mlada, Jasna, Tihana*), pridjevi koji su po značenju imenice, ali zadržavaju oblik pridjeva (*Hrvatska, Danska, Novi*) te pridjevi po obliku i po značenju, ali se upotrebljavaju u službi imenice (*Sutra nam mlada dolazi u goste. Je li se javio tvoj stari?*).

U „Komparaciji pridjeva“ iznesena je definicija komparacije ili stupnjevanja, a zatim tvorba dvaju stupnjeva – komparativa i superlativa. Tvorbi prethodi tablični prikaz svih glasovnih promjena koje se učestalo pojavljuju u komparaciji pridjeva – kraćenje korijenskoga sloga, nepostojano a, jotacija, epentetsko l, jednačenje suglasnika po zvučnosti, jednačenje

---

¹²Rihtarić, A., Marijačić M., Levak, J. 2015. *Volimo hrvatski! udžbenik hrvatskoga jezika za peti razred osnovne škole*, Zagreb : Profil Klett, str. 69. – 72.

¹³*ibid.* str. 73. – 76.

¹⁴Dujmović-Markusi, Dragica. 2005. *Fon-fon 2, udžbenik hrvatskoga jezika za drugi razred gimnazije*, Zagreb : Profil, str. 65. – 68.

¹⁵*ibid.* str. 69. – 72.

¹⁶ U udžbeniku *Fon-fon 2* navedene su *osobine pridjeva*, međutim, osobine su kvalitete živih bića. Pridjevi ne mogu imati svoje osobine, stoga je ta odrednica zamijenjena *obilježjima*.

suglasnika po mjestu tvorbe te ispadanje suglasnika. Za svaku su glasovnu promjenu ispisani primjeri. Tvorba komparativa podijeljena je na četiri komparacije – prva je nepravilna, druga je tvorba nastavkom *-ši*, treća nastavkom *-(j)i* te četvrta nastavkom *-iji*.

Udžbenik *Razgovarajte s nama!* za više početnike nudi jezičnu obradu posvojnih pridjeva, odnosnih pridjeva, akuzativa, lokativa, dativa, instrumentala, vokativa te genitiva pridjeva, zatim obradu komparativa pridjeva (na *-iji*, *-ji*, *-ši*), nepravilnog komparativa, tvorbu superlativa te deklinaciju komparativa i superlativa. Za razliku od udžbenika za učenje hrvatskoga kao materinskoga jezika, primjećujemo da udžbenik za učenje hrvatskoga kao stranoga jezika raščlanjuje segmente jedne lekcije, kako bi učenicima bilo lakše savladati gradivo. Svaki padež pridjeva obrađen je posebno jer su se željeli istaknuti značenje i svrha, odnosno funkcija samog padeža.

Kod odnosnih pridjeva zamjerka je što se iz navedene tablice može zaključiti da je osnovni nastavak za tvorbu odnosnih pridjeva *-ski*, a da nastavci *-ški*, *-čki* – *čki* nastaju promjenama. Također, nisu prikazani nastavci *-nji*, *-ni* i *-ji* kojima se također tvore odnosni pridjevi.

ODNOSNI PRIDJEVI	
PRIMJERI <i>Splitsko ljeto</i> <i>Dubrovački ljetni festival</i> <i>Varaždinske barokne večeri</i>	
osnova + -ski	splitski, morski
Promjene:	
osnova na -c, -č i -k + -ki	> -čki karlovački, bečki, grčki...
osnova na -g, -h, -š i -ž + -ki	> -ški praški, češki, bogataški...
osnova na -s, -z + -ki	> -ski ruski, francuski...
osnova na -ć + -ki	> -čki plemićki...

Slika 3: Odnosni pridjevi (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Udier 2008 : 25)

Bolje bi rješenje bilo sve nastavke prikazati crvenom bojom, kao što je označen i nastavak *-ski*. Također, bilo bi dobro da je navedena imenica od koje je načinjen odnosni pridjev kako bi se lakše objasnilo pravopisno pravilo da se odnosni pridjevi na *-ski*, *-ški*, *-čki* – *čki*, izvedeni od vlastitih imena pišu malim slovom (Karlovac – karlovački, Prag – praški...).

Komparativ i superlativ vrlo su precizno i pregledno objašnjeni. Odlično je što je razdvojena tvorba komparativa nastavkom *-ji* te nastavkom *-ši*. U deklinaciji komparativa i superlativa

imenovani su i oprimjereni samo nominativ, dativ, akuzativ i lokativ, izostavljena su ostala tri padeža – genitiv, vokativ i instrumental. Razlog tomu je što se instrumental i genitiv pridjeva obrađuju u lekciji koja slijedi, no nije jasan razlog zašto se onda tablica sa sklonidbom pridjeva morala ubaciti u lekciju prije, a ne na kraj kao svojevrsna sinteza. Vokativ pridjeva obrađen je prije tablice sa sklonidbom, no u nju nije uvršten. Sintetske tablice, kao što je ova sa sklonidbom pridjeva, moraju doći na kraj lekcija kako bi učenici na jednome mjestu imali sva pravila, nastavke i primjere, kako bi se što lakše snašli u samome udžbeniku i, na posljertku, kako bi što lakše utvrdili i usvojili gradivo.

Također, sama komparacija pridjeva trebala bi doći nakon obrade svih padeža pridjeva, a ne usred jer se gubi smisao. Logično je da komparacija pridjeva podrazumijeva znanje pozitivna i njegovo sklanjanje, a to je učeniku onemogućeno ovakvom postavom lekcija.

9. SINTEZA ANALIZE UDŽBENIKA

Analizom je pokazana osnovna strukturna razlika udžbenika za učenje hrvatskoga kao stranoga jezika te učenja hrvatskoga kao materinskoga jezika u osnovnoj te u srednjoj školi, odnosno gimnaziji. Osnovna je razlika što su udžbenici u osnovnoj i srednjoj školi koncipirani kao obrada pojedinih gramatičkih disciplina – od najuže do najšire, od najkonkretnije do one s najviše značenja – od fonologije, morfologije, preko sintakse do leksikologije. Svaki razred je obrada jedne discipline. U petom razredu osnovne škole, odnosno u prvom razredu srednje škole obrađuje se fonologija, u šestom razredu osnovne škole, kojemu je adekvatan drugi razred srednje škole obrađuje se morfologija, u sedmom razredu osnovne škole te u trećem razredu srednje škole na redu je obrada sintakse, a osmi razredi osnovne škole te četvrti razredi srednje škole rezervirani su za obradu leksikologije kao najšire discipline. Udžbenici za hrvatski kao strani jezik u načelu prate ovakav redosljed poučavanja jezika, ali ne postavljaju granicu između obrade fonologije i morfologije, nego ih paralelno obrađuju. To je, naravno, prihvatljivije jer se radi o učenju potpuno novoga jezika i ne bi imalo svrhu naučiti prvo jedno pa drugo, nego se istovremeno poučavaju jezične činjenice i pravila od razine za početnike do više razine. Treći je udžbenik, za razinu B2 – C1, drugačiji jer obrađuje samo jedno jezično područje – leksikologiju. U njemu nema obrade fonologije, morfonologije, morfologije ni sintakse, sve je podređeno leksikologiji. To je i razumljivo jer se očekuje da je učenik do toga stupnja (B2 – C1) već usvojio sva jezična i pravopisna pravila, njima ovladao te se lako služi njima.

Veliki je problem ovih udžbenika njihov grafički dizajn – mnoštvo boja koje odvlače pažnju s lekcije i mnoštvo fotografija koje okružuju tekst. Najprihvatljiviji udžbenici su *Volimo hrvatski!* za osnovnu školu, iako bi se i u njima moglo dosta toga reducirati. Ipak, oni nude jednak pristup obrade svih lekcija. Unutar lekcija istaknute su definicije, a nakon lekcija u sažetku je napravljena svojevrsna mentalna mapa s najosnovnijim pojmovima koje treba usvojiti. Najveća zamjerka tim udžbenicima je na polazne tekstove koji često, dapače prečesto nisu povezani s gradivom koje se obrađuje. Ponekad se nakon čitanja polaznog teksta i jezične obrade ne vidi smisao u njegovu izboru. Izbor tekstova mogao bi biti puno kvalitetniji i prihvatljiviji djeci. Dapače, nije nužno da svakoj lekciji prethodi autorski tekst, možda bi bilo uspješnije i prihvatljivije da je naveden niz rečenica na kojima bi se obrađivalo novo gradivo ili da su izabrani tekstovi iz različitih funkcionalnih stilova.

Udžbenici *Fon-fon* za srednju školu, odnosno gimnaziju, obiluju podnaslovima i tablicama. U njima se sve pokušalo predložiti tabličnim prikazima. Također, sam tekst lekcije narušava mnoštvo okolnih „prozorčića“ u kojima se nudi gradivo za 5+ ili je izdvojeno neko pravopisno pravilo. Postoje i „prozorčići“ u kojima su izdvojeni sadržaji koje učenici uglavnom mogu povezati s onim što već znaju i tako proširiti svoje znanje. Sve u svemu, previše *tekstova* koji okružuju glavni tekst lekcije. Poticajni su i korisni pregledi gradiva s osnovnim definicijama i primjerima koji se nalaze na žutim stranicama poslije velikih lekcija. Oni su vrlo koncizni i funkcionalni i pomažu učenicima da što lakše ovladaju gradivom.

Udžbenici za učenje hrvatskoga kao stranog jezika, *Razgovarajte s nama!* metodološki prihvatljivo i teorijski relevantno pristupaju obradi jezičnih tema. Primjeri su konkretni, jezgroviti i dobro izabrani, kao i tekstovi koji prethode jezičnim obradama. Ipak, nedostatak je ovih udžbenika grafička obrada te mnoštvo boja, fotografija i tabličnih prikaza. Takav dizajn i mnoštvo informacija na istoj stranici odvlači pažnju s važnog i korisnog. Autorice u predgovorima ističu velik broj fotografija, čak više od 500 u svakom udžbeniku, na 150-ak stranica. Njihova je namjera bila grafički upotpuniti udžbenik i prikazati hrvatske ljepote i kulturu učenicima, međutim, u prvom bi planu trebale biti tekstne informacije koje se žele prenijeti učenicima. Osim fotografija mnoštvo je šarenih pozadina teksta i tablica u različitim bojama. Sve djeluje iznimno konfuzno i, moglo bi se reći, odbijajuće. Udžbenici bi trebali biti pregledni i sažeti kako bi se učenici što lakše u njima snalazili, jer oni jesu njihovo osnovno sredstvo učenja novog jezika. Fotografije jesu preporučljive, međutim, trebale bi biti podređene tekstu, a ne biti u prvome planu. Izuzev grafičke obrade, udžbenik je odlično koncipiran i vodi računa o recipijentu i njegovom predznanju. Iako ne nudi definicije, iznosi

mnoštvo dobrih primjera. Velika je pažnja posvećena pravopisu i pravopisnim pravilima koja su posebno istaknuta u svakoj lekciji. U narednim izdanjima svakako bi trebalo pripaziti da ne bi došlo do zabune oko pravopisni ispravnog pisanja imena i naziva. Naime, bolje je pisati nazive fotografija kako bi učenici mogli naučiti da se samo vlastita imena u nazivima pišu velikim slovom. Ukoliko se u narednim izdanjima ostane pri pisanju imena fotografije, riskira se da učenici krivo nauče, misleći da se radi o nazivima fotografija. Strance je teško uputiti na razliku u pisanju imena i naziva u hrvatskome jeziku, odnosno zapamtiti će ukoliko im nastavnik napomene, ali mnogi koriste udžbenik za samostalnu uporabu, a ne isključivo na tečajevima koje vodi nastavnik.

10. ZAKLJUČAK

Ovaj diplomski rad prikazao je sličnosti i razlike u poučavanju hrvatskoga jezika kao materinskoga i kao stranoga, odnosno inoga. Budući da su udžbenici osnovno nastavno sredstvo u poučavanju jezika, napravljena je njihova analiza – tekstualna, strukturna i sadržajna. Dokazana je tekstualnost većini strukturnih dijelova udžbenika, a sva načela tekstualnosti potvrđena su predgovorima, nastavnim cjelinama te zadacima koji se nalaze nakon lekcija. Upitna je tekstualnost stranice s popisom osnovnih podataka o udžbeniku, rječnika te kazala pojmova. Analizirana je i klasifikacija tekstnih vrsta prema Nadi Ivanetić, koja je podjelu preuzela od Johna Searlea, a zaključak je da udžbenici pripadaju asertivima, odnosno njihovoj podvrsti eksplicitiva, dok svaki pojedini strukturni dio udžbenika ima svoju klasifikaciju.

Rad je prikazao analizu pristupa padežima i pridjevima, a ostalo je prostora za daljnju analizu ostalih jezičnih sadržaja.

Udžbenici bi trebali biti manje grafički uređeni kako bi se izbjegla šarolikost koja skreće pozornost sa samog gradiva koje je tekstualno obrađeno. Nažalost, u većini udžbenika u prvome su planu fotografije, obojane tablice i mnoštvo sekundarnih informacija koje okružuju tekst. Bilo bi prihvatljivije sažeti neke teme, napisati više primjera, pojednostaviti definicije i bolje ih istaknuti kako bi se učenici lakše služili udžbenicima i kako bi im bili korisniji.

U daljnjem istraživanju ostalo je prostora za analizu većega broja udžbenika i opis pristupa poučavanju od ranijeg vremena do danas. Nema potrebe toliko modernizirati udžbenike jer neki stariji imaju bolju strukturu, sadržaj i bolje metodološke pristupe, nego li novi.

Ključne riječi: udžbenici, materinski jezik, ini jezik, poučavanje, analiza

11. BIBLIOGRAFIJA

11.1. IZVORI

Čilaš Mikulić, M., Gulešić Machata, M., Udier, S. 2008. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike A2 – B1*, Zagreb : FF press

Čilaš Mikulić, M., Gulešić Machata, M., Udier, S. 2011.. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj B1 – B2*, Zagreb : FF press

Dujmović-Markusi, Dragica. 2005. *Fon-fon1, udžbenik hrvatskoga jezika za prvi razred gimnazije*, Zagreb : Profil

Dujmović-Markusi, Dragica. 2005. *Fon-fon 2, udžbenik hrvatskoga jezika za drugi razred gimnazije*, Zagreb : Profil

Dujmović-Markusi, Dragica. 2004. *Fon-fon 3, udžbenik hrvatskoga jezika za treći razred gimnazije*, Zagreb : Profil

Dujmović-Markusi, Dragica. 2006. *Fon-fon 4, udžbenik hrvatskoga jezika za četvrti razred gimnazije*, Zagreb : Profil

Rihtarić, A., Marijačić M., Levak, J. 2014. *Volimo hrvatski! udžbenik hrvatskoga jezika za peti razred osnovne škole*, Zagreb : Profil Klett

Rihtarić, A., Marijačić M., Levak, J. 2015. *Volimo hrvatski! udžbenik hrvatskoga jezika za šesti razred osnovne škole*, Zagreb : Profil Klett

Rihtarić, A., Marijačić M., Levak, J. 2015. *Volimo hrvatski! udžbenik hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole*, Zagreb : Profil Klett

Rihtarić, A., Marijačić M., Levak, J. 2015. *Volimo hrvatski! udžbenik hrvatskoga jezika za osmi razred osnovne škole*, Zagreb : Profil Klett

Udier, Sanda Lucija. 2014. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razine B2 – C1*, Zagreb : FF press

11. 2. CITIRANA LITERATURA

Anić, Vladimir. 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb : Novi Liber

Barić, E. i suautori. 2005. *Hrvatska gramatika*, Zagreb : Školska knjiga

Bjedov, Vesna. 2009. *Prihvaćenost novoga poretka poučavanja padeža*, Lahor, Vol.1. No.7, str. 24. – 58.

Cvikić, Lidija. 2007. *Temeljno nazivlje u usvajanju jezika: hrvatski nazivi za input, output i intake*, Lahor, Vol.1 No.3, str. 100.

Češi, M, Jelaska, Z. 2007. *Poučavanje gramatike i oblikovanje nastavnoga sata: primjer obrade sklonidbe padeža*, u Češi, M. i Barbaroša-Šikić, M., *Komunikacija u nastavi hrvatskoga jezika: Suvremeni pristupi poučavanju u osnovnim i srednjim školama*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje, str. 100. – 118.

De Beaugrande, Robert – Dressler, Wolfgang. 2010. *Uvod u lingvistiku teksta* (prev. Nikolina Palašić), Zagreb : Disput

Dörnyei, Zoltan. 1995. *Motivational Strategies in the Language Classroom*, USA : Longman Publishing

Gardner, Robert C., Lambert, Wallace E. 1972. *Attitudes and Motivation in Second Language Learning*, Newbury House Publishers

Gardner, Robert C., 1985. *Social Psychology and Second Language Learning – The Role of Attitudes and Motivation*, London : Edward Arnold

Ivanetić, Nada. 2003. *Uporabni tekstovi*, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Jelaska, Zrinka i sur. 2005. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada

Jelaska, Z. 2006. *Deset razloga za novi redoslijed padeža*, Metodički profili 1/2, Zagreb: Profil International

Jelaska, Z. 2008. *Jezikoslovna utemeljenost novina u području hrvatskoga jezika*, ur. Popović, S. *Hrvatsko školstvo: sadašnje stanje i vizija razvoja*, Zagreb : HAZU, str. 39. – 50.

Johnson, K. i Johnson, H. 1998. *Encyclopedia of Applied Linguistics*, Oxford : Blackwell Publishing

Karlak, Manuela. 2013. *Odnos strategija učenja, motivacije i komunikacijske jezične kompetencije u stranome jeziku*, Osijek, doktorski rad

Mackey, Allison. 1999. *Input, Interaction and Second language development*, u *Studies in Second Language Acquisition*, Vol. 21 No.4, str. 557. – 587.

Mihaljević Djigunović, Jelena. 1998. *Uloga afektivnih faktora u učenju stranih jezika*, Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 11.

Reinders, Hayo. 2012. *Towards a definition of intake in second language acquisition*, *Applied Research on English Language*, str. 15. – 36.

Rosandić, D. i Rosandić, I. 1991. *Riječ hrvatska u višejezičnom i višekulturnom ozračju*, Zagreb : Školske novine

Searle, John. 1979. *Expression and Meaning*, Cambridge : Studies in the Theory of Speech Acts, CUP

Silić, J., Pranjković, I. 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb : Školska knjiga

Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu, Narodne Novine, 27/2010.

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2354>, 26.10.2015.

Nastavni plan i program za osnovnu školu, dostupan na stranicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta – <http://public.mzos.hr>, 4.11.2015.

12. GRAFIČKI PRILOZI

12.1. TABLICE

Tablica 1: Prikaz natuknica iz rječnika na kraju udžbenika *Razgovarajte s nama!*

Tablica 2: Prikaz natuknica iz rječnika frazema i izreka na kraju udžbenika *Razgovarajte s nama!*

Tablica 3: Prikaz dijelova udžbenika i njihovih ostvarivanja konstitutivnih tekstnih načela

Tablica 4: Prikaz dijelova udžbenika po podvrstama asertiva

Tablica 5: Prikaz pogrešaka u pisanju velikoga početnoga slova i ispravni pojmovi

Tablica 6: Prikaz obrade padeža u udžbenicima *Razgovarajte s nama!*

Tablica 7: Prikaz obrade akuzativa posvojnih zamjenica

12.2. SLIKE

Slika 1: Stranica s popisom osnovnih podataka o udžbeniku za peti razred osnovne škole *Volimo hrvatski!*

Slika 2: Problematičnost navođenja nastavaka za akuzativ pridjeva

Slika 3: Odnosni pridjevi

13. SUMMARY

Similarities and differences in the structure's and content's methodological starting point of textbooks for learning Croatian as the mother language and textbooks for learning Croatian as a second and foreign language

master thesis

In this master thesis *Similarities and differences in the structure's and content's methodological starting point between textbooks for learning Croatian as the mother language and textbooks for learning Croatian as a second and foreign language* author analyzed some of the main textbooks. She has tried to analyze them as a text type by seven constitutive principles by Robert-Alain de Beaugrande and Wolfgang Ulrich Dressler.

Also, the content division of textbooks authors have analyzed through the classification of text types by John Searl, which is processed by Nada Ivanetić and she concluded that the textbooks in general belong to the assertions, while some parts belong to directives.

Except textual analysis, author analyzed differences between teaching Croatian as the mother language and teaching Croatian as a second and foreign language – *ini* language. Because textbooks are the basic teaching tool in teaching the language, author made their structural and content analysis.

Key words: textbooks, teaching Croatian, mother language, foreign language, textual analysis

ŽIVOTOPIS

Rođena sam 11. studenoga 1990. u Zagrebu. Nakon završene osnovne škole s obitelji sam se preselila u Vrbovec gdje sam završila opću gimnaziju u Srednjoj školi Vrbovec. Nakon srednje škole s roditeljima se vraćam u Zagreb gdje 2009. upisujem Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, odabравši studij jednopredmetne kroatistike. Preddiplomski sam studij završila 2013. godine s vrlo dobrim uspjehom i iste sam godine upisala diplomski studij jednopredmetnoga nastavničkog smjera kroatistike i privela ga kraju s prosjekom ocjena 4,25.

Otpočetak studija svakodnevno sam radila preko Studentskog servisa, a od rujna 2015. zaposlena sam kao nastavnica hrvatskoga jezika i književnosti u II. osnovnoj školi Vrbovec. Uz rad u nastavi, sudjelujem u vođenju novinarske grupe i uređivanju školskog časopisa *Vrba*. Na Radio Vrbovcu moderiram tjednu radijsku emisiju *Hrvatski među nama*. Radim kao lektorica – vanjska suradnica u tvrtkama Everet Zagreb d.o.o. i Inter Cars d.o.o.

Aktivno se služim engleskim jezikom, a pasivno njemačkim. Izvrsno se služim računalom (Word, Excel, PowerPoint) i imam položen vozački ispit B kategorije.